

16+

Міст

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 42 (5199) 21 кастрычніка 2022 г.

ISSN 0024-4686

Творчы
цэнтр
прыцягнення
стар. 4

Спасціжэнне
глыбінь
гісторыі
стар. 6

У чаканні
свайго
часу
стар. 12

Янка КУПАЛА

Адцвітанне

Не шасцяць каласы,
Звон не валіцца з касы,
Не кладуцца ў стог пласты,
Толькі сыплюцца лісты
На яловыя кусты,
На сухія верасы.
Не іскрыцца небазор,
Не цвіце трава-чабор,
Не цыгліць птушыны стан,
Толькі поўзае туман,
Вецер б'е ў нямы курган, —
Шапаціць імглісты бор.
Змога вольная снуе,
Вочы ўставіўшы свае,
То галубне, то пужне.
Сэрца б'еца у паўсне,
Думка сэрцу аб вясне
Здрадны голас падае.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншавае. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Беларусі Сяргея Франкоўскага з 60-годдзем. «Свайш шматгадовай творчай дзейнасцю Вы ўнеслі значны ўклад у развіццё беларускай выканальніцкай школы і папулярызаванне нацыянальнага музычнага мастацтва, — гаворыцца ў віншаванні. — Ваша жыццё непарыўна звязана з Вялікім тэатрам Беларусі. На знакамітай сцэне Ваш унікальны талент увасобіўся ў шэраг бліскучых вобразаў, а кожнае выступленне выклікае ў гледача феерверк эмоцый і пачуццяў». Прэзідэнт выказаў упэўненасць, што артыст і ў далейшым будзе натхнёна служыць любімай справе і Радзіме.

Актуальна. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка даручыў больш актыўна прапагандаваць дасягненні айчынных вучоных. Аб гэтым ён заявіў на сустрэчы са старшынёй Прэзідыума НАН Беларусі Уладзімірай Гусакавым. Кіраўнік дзяржавы даручыў прыкладна ў канцы лістапада — пачатку снежня бягучага года арганізаваць выстаўку навуковых дасягненняў. На абмеркаванні ў ходзе сустрэчы таксама быў вынесены праект абноўленага статута Акадэміі навук.

Супрацоўніцтва. Цырымонія падпісання Дагавора аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальным мастацкім музеем Рэспублікі Беларусь і Усерасійскім мастацкім навукова-рэстаўрацыйным цэнтрам імя І. Э. Грабаря (Масква) прайшла ў сценах НММ, гаворыцца на сайце ўстановы. На мерапрыемстве з урачыстым словам выступіў Уладзімір Іванавіч Пракапцоў — генеральны дырэктар Масцацкага музея; Дзмітрый Леанідавіч Сяргееў — генеральны дырэктар навукова-рэстаўрацыйнага цэнтра імя І. Э. Грабаря; Надзея Віктараўна Аўдзей — кансультант упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі. Пасля цырымоніі адбыліся два майстар-класы: «Спецыфіка рэстаўрацыі аб'ектаў культурнай спадчыны на папяровай аснове» і «Рэстаўрацыя і кансервацыя помнікаў мастацкага тэкстылю ў цэнтры імя Грабаря».

Акцыя. Флэшмоб бесперапыннага чытання Якуба Коласа ўпершыню пройдзе 3 лістапада ў БДУ. Акцыя «Коласаўскі марафон. Новая зямля. На стрыме» прымеркавана да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі. Мерапрыемства накіравана на папулярызаванне беларускай культуры, захаванне і развіццё нацыянальных літаратурных традыцый, піша БелТА. «На працягу шасці з паловай гадзін удзельнікі флэшмобу будуць перадаваць эстафету адзін аднаму ў чытанні галоўнага твора Якуба Коласа «Новая зямля». Урыўкі з паэмы агучаць студэнты, выкладчыкі і супрацоўнікі ВНУ. Кожны з іх пакажа сваё майстэрства ў докламанні і выразным чытанні. Мяркуюцца, што за абазначаны час удзельнікі цалкам прачытаюць паэму», — расказалі ў прэс-службе БДУ. Асабліва цікава будзе глядзець яго прамая анлайн-трансляцыя на YouTube-канале. Да ўдзелу запрашаюцца ўсе жадаючыя супрацоўнікі і студэнты БДУ. Для гэтага трэба прайсці папярэднюю рэгістрацыю. Арганізатарам марафону чытання выступае Фундаментальная бібліятэка БДУ.

Памяць. Вечар, прысвечаны легендарнай Понернай спявачцы, народнай артыстцы БССР і СССР Святане Данілюк, адбудзецца 28 кастрычніка ў Вялікім тэатры Беларусі, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Гледачы змогуць убачыць дакументальны фільм «Святлана Данілюк», створаны ў 2021 годзе на студыі «Летапіс» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Аповед у карціне вядзецца ад імя сына спявачкі і рэжысёра фільма Максіма Федасева. Затым на сцэну тэатра выйдучь зоркі оперы: рэжысёр праекта Аксана Волкава, артысты Анастасія Масквіна, Марыя Галкіна, Таццяна Гаўрылава, Марына Ліхашэрт, Уладзімір Громаў, Станіслаў Трыфанаў, Андрэй Валенцін, Юрый Гарадзецкі, Дзмітрый Шабеця. Прагучаць раманы Чайкоўскага і Рахманінава. Дарэчы, у фазе тэатра працуе выстаўка, прысвечаная памяці Святланы Данілюк. У экспазіцыі — фотаздымкі спявачкі і касцюмы да знакавых спектакляў з яе ўдзелам.

Рэгіёны. Інтэрактыўны праект «Пушкін-цэнтр» рэалізуюць у Магілёве да 2023 года. Ён з'явіцца на базе дзіцячай бібліятэкі-філіяла імя А. С. Пушкіна. «Інтэрактыўны праект будзе створаны на базе бібліятэкі на сродкі гранта, які мы выйгралі за перамогу ў конкурсе фонду «Рускі свет», — адзначыла загадчыца ўстановы культуры Ганна Шувалава. — Грошы пойдуча на набыццё выставачнага комплексу, які размесціцца ў фазе нашай установы. У ім будуць прадстаўлены музейная калекцыя пушкініян, новыя кнігі — перавыданы творы рускага класіка, роставыя лялькі казачных герояў. Акрамя таго, будзе зроблена інтэрактыўная карта з адлюстраваннем мясцін, звязаных з жыццём і творчасцю пісьменніка, і мегагульня па сюжэтах пушкінскіх казак». У праект таксама ўвойдзе шэраг культурна-масавых мерапрыемстваў для розных узростаўных катэгорый: экскурсіі, акцыя ў сацыяльных сетках #Беларусьгэта Пушкіна, арт-фэстываль «Пропуск у Лукамор» і пад.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца з 85-годдзем.

«Ваша жыццё — яркі прыклад служэння свайму народу і Радзіме. Ваеннае ліхалецце, работа ў праваахоўных органах, выкананне інтэрнацыянальнага абавязку ў Афганістане, непасрэдны ўдзел у стварэнні Саюза Беларусі і Расіі, прадстаўленне інтарэсаў нашай рэспублікі ў ААН — вехі вялікага шляху, якія знайшлі адлюстраванне ў Вашай творчасці», — гаворыцца ў віншаванні.

Прэзідэнт адзначыў, што Мікалай Чаргінец — адзін з самых папулярных сучасных беларускіх пісьменнікаў. Больш за паўсотню яго кніг перакладзена на 18 замежных моў. Гледачы высока ацанілі мастацкія кінафільмы, створаныя паводле раманаў пісьменніка «Бег ад смерці», «Вам — заданне», «Маёр Ветраў».

«Грамадзянская пазіцыя і аўтарытэт дазволілі захаваць і развіццё грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», якое Вы ўзначальвалі больш за 15 гадоў, — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы. — Упэўнены, што і ў далейшым як ганаровы старшыня СПБ і сустаршыня Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Вы прадоўжыце работу па кансалідацыі грамадства на аснове патрыятызму, адзінства і згоды».

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

На карысць чытача

3 рабочым візітам Гомельшчыну наведаў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» — Аляксей Карлюкевіч. У цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. І. Герцэна Аляксей Мікалаевіч разам са старшынёй абласнога аддзялення СПБ Уладзімірам Гаўрыловічам прынялі ўдзел у сустрэчы з загадчыкам філіялаў дзяржаўнай установы культуры «Сетка публічных бібліятэк горада Гомеля».

Канструктыўная размова як пра садружнасць бібліятэчных устаноў і пісьменніцкай арганізацыі, так і пра папаўненне фондаў бібліятэк новымі выданнямі, асабліва тымі, якіх сёння не хапае ў кніжніцах, каб паспяхова рэалізаваць культурна-асветніцкія задачы, працягвалася амаль паўтары гадзіны. Яна была вельмі карысная для твораў і іх партнёраў — бібліятэкараў, якія як ніхто ведаюць сённяшнія чытацкія запатрабаванні. Напрыклад, што датычыць вучэбнага працэсу, абмеркавана перспектыва выдання зборнікаў для пазакласнага чытання па літаратуры.

Пасля завяршэння сустрэчы А. Карлюкевіч уручыў ганаровыя граматы Выдавецкага дома «Звязда» дырэктару сеткі публічных бібліятэк Таццяне Уласавай за актыўны ўдзел у Дні беларускага пісьменства. Гэтай жа ўзнагародай адзначаны асабісты ўклад у правядзенне свята старшыні абласнога аддзялення СПБ Уладзіміра Гаўрыловіча.

Аляксей Карлюкевіч сустрэўся і з апаратам Гомельскага абласнога аддзялення СПБ: размова ішла як пра вынікі актыўнай творчай і арганізацыйнай працы аддзялення, так і ўнутрысаюзнаю шматгранную дзейнасць творчай суполкі. Спектр абмеркаваных пытанняў быў дастаткова шырокі, прагучалі і задачы, над якімі будзе працаваць арганізацыя ў будучым годзе.

Аляксей Карлюкевіч і Таццяна Уласава.

Аляксей Мікалаевіч і тут выканаў пачэсную місію: за шматгадоваю і плённую дзейнасць на ніве літаратуры ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, член Савета Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Міхась Болсун узнагароджаны ганаровай граматай Міністэрства культуры краіны.

У гэты ж дзень адбылася сустрэча Алясея Карлюкевіча з кіраўніцтвам абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна. Старшыня СПБ падкрэсліў значную ролю абласной бібліятэкі ў паспяховым правядзенні шэрагу творчых мерапрыемстваў Свята пісьменства і ўручыў ганаровую грамату дырэктару бібліятэкі Таццяне Забіяка. Падчас сустрэчы адбылося зацкаўленае абмеркаванне сумесных праектаў на карысць чытача, рэалізацыя якіх распачынаецца зараз і працягнецца ў 2023 годзе.

Мікалай ІГНАТОВІЧ, фота аўтара

анонс

101 спатканне

Ганну Чыж-Літаш добра ведаюць як ваеннага журналіста, яна працуе на тэлебачанні. Але, з'яўляючыся падпалкоўнікам Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, Ганна яшчэ і піша мастацкія кнігі. У іх ёсць свой чытач, часцей гэта жанчыны. Навінка — раман «101 спатканне, альбо Дзёнік свабоднай жанчыны» дзямі пабачыць свет у Выдавецкім доме «Звязда».

Пра што новая кніга маладой пісьменніцы? Зразумела, пра жанчыну. Пра тую, якая прагне, чакае кахання. І пра мужчына, які прыходзіў і яе жыццё, прымушаў плакаць, усміхацца, сумаваць, не спаць, расчароўвацца. Яны, мужчыны, змянялі яе, рабілі іншай. І нават не важна, як лічыць галоўная героіня, колькі часу яна ішла побач з імі: хвіліны, гадзіны ці месяцы... Кожны з'яўляўся зусім не выпадкова...

«101 спатканне, альбо Дзёнік свабоднай жанчыны» — кніга, у якой ідзе шчырае размова пра многія складаныя рэчы. Твор, у чым пераканана Ганна Чыж-Літаш, — рука падтрымкі і плячо кожнаму цудоўнаму стварэнню.

Наклад — 1500 асобнікаў. Набыць «101 спатканне...» можна найперш у кнігарнях ААТ «Белкніга» па ўсёй краіне.

Мікола БЕРЛЕЖ

вектар

Характар слова

Магчымаць даведацца, чым жыве часопіс «Маладосць», нядаўна мелі наведвальнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, дзе сабраліся маладыя пісьменнікі і прыхільнікі іх творчасці.

Вось ужо на працягу амаль 70 гадоў часопіс штомесяц адкрывае для чытачоў новыя іменны ў беларускай літаратуры. Шматлікія зоркі прозы і паэзіі пачыналі свой творчы шлях у «Маладосці» альбо друкавалі там творы. Гэта такія іменны, як Уладзімір Караткевіч, Янка Брыль, Іван Чыгрынаў, Раіса Баравікова і іншыя.

Няспынна працуе рэдакцыя часопіса і працягвае друкаваць творы беларускіх паэтаў і празаікаў, перакладчыкаў і навуковых работнікаў.

Першае слова на імпрэзе ўзяла Вольга Рацэвіч, галоўны рэдактар часопіса:

— «Маладосць» не спыняецца ў сваім развіцці. Змены ў дызаіне, творах, рубрыках у нас адбываюцца нават

не штогод, а часам і кожны нумар. Мы ў рэдакцыі імкнемся заўважыць кожную навінку, кожнае новае імя, каб паказаць яго свету. Гэта заўсёды выклік — напоўніць нумар у роўнай ступені і мастацкімі творами, вершамі, прозай, пракаладамі, і грунтоўнымі артыкуламі, якія прысвечаны актуальным тэмам.

Прачыталі свае вершы ўдзельніцы мастацкага аб'яднання «Альтанка» Марыя Шкляр і Вікторыя Жытнік, малады паэт Аляксей Гоман. Прагучалі аповеды Івана Мелава і казкі Яны Цэгля. Урыўкамі з новых твораў падзялілася Юлія Макаравіч.

Выступілі і пастаянныя аўтары, якія друкаюць свае творы ў часопісе: Марына Верабей, Кропачка (Руслан Юсупаў), Андрэй Кімбар, паэтэса, празаік, ілюстратар кніг, заснавальніца літаратурна-музычнага праекта «Сябрына» Таццяна Каленік, студэнты з МДЛУ — удзельнікі перакладчыцкага праекта «Маладосці», дзіцячая пісьменніца, празаік Кацярына Хадасевіч-Лісавая, культуролог, графік, паэтэса Алена Свечнікава.

Валянцін САЛОМА

імпрэзы

Узнёсла і шчыра

Па добрай традыцыі ў публічнай бібліятэцы № 1 прайшлі «Восеньскія паэтычныя чытанні», арганізаваныя Мінскім гарадскім аддзяленнем СПБ.

Уладзімір Ашурка распавёў пра хаіку — жанр традыцыйнай японскай паэзіі. Кратка абазначыў асноўныя правілы стварэння верша, прывёў прыклады і прапанаваў на практыцы замацаваць веды — выказаць свае пачуцці пры дапамозе мінімуму слоў. Падчас выступлення Уладзімір Мікалаевіч пазнаёміў слухачоў са старонкамі творчай біяграфіі, а таксама з новымі вершамі.

Ганна Кашуба адкрыла сакрэты асабістай творчай лабараторыі. Згадала цікавыя выпадкі, што здаліся падчас рэдактарства на Беларускім радыё і тэлебачанні. Прачытала і некалькі вершаў з апошняга паэтычнага зборніка.

Узнёсла і шчыра гучала грамадзянская лірыка Андрэя Скарыніна. Паэт чытаў творы розных гадоў, рабіў кароткія каментары да іх.

Вядучая мерапрыемства Іна Фралова звярнулася да філасофскай лірыкі. Згадала пра 140-годдзе вялікага песняра — Якуба Коласа. Пасля зрабіла экскурс на свежых нумарах вядучых часопісаў нашай краіны «Полымя», «Нёмана», «Маладосці».

Ганна СТАРАДУБ
Фота даслана аўтарам

фестывалі

Пушчанская музыка восені

Незвычайнае мерапрыемства адбылося ў Белаежскай пушчы. Турыстычнае свята «Роў аленяў» дапоўніла «Музыка восені» (менавіта так называюць арганізатары Першы фестываль бардаўскай песні і паэзіі).

— Восенню ў Белаежскай пушчы равуць алені. Гэта вельмі складаныя, але непагоўторныя гукі. Таму ў гэтым годзе мы ўпершыню арганізавалі экскурсію на роў аленяў і вярнулі на Царскай паліне. А каб не было сумна, вырашылі правесці фестываль «Музыка восені», — тлумачыць вядучы культуролог Нацыянальнага парку «Белаежская пушча» Вераніка Малавік. — Што датычыцца Царскай паліны, то, па гістарычных звестках, менавіта тут праводзілі свае паляўнічыя піры цары.

Каля дваццаці гасцей выступілі ў гэты вечар на Царскай паліне. Геаграфія выканаўцаў і аўтараў не абмяжоўвалася Камянеччынай (Камініюкі, Дамітравічы, Высокае, Каменец). Свае спевы пад гітару турыстам падарылі барды са Свіслачы і Брэста, паэты з Кобрына і Мінска. Даволі вялікай была кагорта кабырчан, у якую ўвайшлі прадстаўнікі двух літаратурных клубаў — «Белы бусел» і «Паэты-Ко» (апошні, дарэчы, кіруе аўтар гэтага артыкула). Адрозніў дзювох намінацый выступіла жыхарка г. Высокае Марыя Ніканчук, падарыўшы слухачам і верш, і песні. Цэльную душэўную атмасферу стваралі не толькі музычная і паэтычная творчасць, але і вялікае вогнішча, якое развейвала подых надыходзячай ночы. На памяць аб фестывалі кожны выканаўца атрымаў дыплом удзельніка, а ўсе прысутныя павезлі дамоў прыемныя ўражанні і добры настрой.

Наталія КАНДРАШУК

з нагоды

Імя яе — маці

Пры ўсёй разнастайнасці свят ёсць асаблівая, напоўненая непаўторнай атмасферай, як Міжнародны дзень маці.

14 кастрычніка ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы ладзілася літаратурна-музычная праграма «Мы будзем вечно прославлять ту женщину, чьё имя мать!». Гасцей чакалі вакальныя нумары ў выкананні юных талентаў Лідскай дзіцячай школы мастацтваў А. Кнутаў і Э. Івучы. Выступіў педагог дадатковай адукацыі Лідскага раённага цэнтру творчасці дзяцей і моладзі В. Жыдаловіч. А як мілагучна прагучалі вершы, прысвечаныя маці, якія выразна прадэкламавалі студэнты гуманітарнага аддзялення Лідскага каледжа!

Прыемным сюрпрызам стала выступленне мясцовай паэтэсы Алы Юшко, члена літаратурнага аб'яднання «Суквецце», якая прачытала свае вершы ў гонар маці.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ

памяць

Даніна павагі

Па просьбе літаратараў і дзеячаў культуры Кабардзіна-Балкарскія заслужаны дзеяч культуры Беларусі, сакратар Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтва па Беларусі, кіраўнік міжнароднага праекта «Берагі дружбы» па Рэспубліцы Беларусь, прэзідэнт і публіцыст Уладзімір Гаўрыловіч ажыццявіў творчую паездку ў старажытны Бабруйск.

Пісьменнік, наведаўшы Бабруйскую крэпасць, аддаў даніну павагі закатаваным ваеннапалонным трох лагераў смерці, што стварылі фашысты ў 1941—1944 гадах у самым сэрцы горада. У лістападзе 1941 года ў адным з самых буйных перасильных лагераў для ваеннапалонных на тэрыторыі Беларусі № 131 перастала біцца сэрца першага прафесійнага паэта кабардзіна-балкарскага літаратара 41-гадовага Алі Шагенцукава.

Творца, якім яшчэ пры жыцці ганарылася ўся Кабарда, памёр ад голаду і здзекаў, але не скарыўся перад фашысцкімі вылюдкамі, адмовіўся служыць ворагу.

Памяць аб ім па-ранейшаму захоўваецца беларусамі — Уладзімір Гаўрыловіч у гэтым пераканаўся і ў мясцовым краязнаўчым музеі (нядаўна тут распрацавалі спецыяльную экскурсію з наведваннем прыкладнага месца пахавання кабардзінскага паэта), і ў бібліятэцы-філіяле № 7 імя А. С. Шагенцукава (тут праводзяцца ўрокі памяці, паэтычныя чытанні і многае іншае ў гонар вялікага сына Каўказа). Пра той страшны час намяла распавяла і мясцовая краязнаўца Святлана Калюта (22 гады таму яна наведвала малую радзіму А. Шагенцукава і дагэтуль падтрымлівае сувязь з некалькімі членамі яго сям'і).

Праводзіць сустрэчу з работнікамі бібліятэкі і краязнаўцамі, пісьменнік

адзначыў, што падчас правядзення VII Міжнароднага фестывалю паэзіі і перакладаў «Берагі дружбы» ён пазнаёміўся з кабардзінскімі калегамі, сярод якіх былі і прадстаўнікі роду Шагенцукавых. Менавіта яны папрасілі пакланіцца куточку зямлі, якая навечно прыняла іх выдатнага сына, класіка кабардзінскага літаратуры Алі Асхадавіча Шагенцукава, перадаць шчырыя словы ўдзячнасці як мясцоваму краязнаўцаму, так і бібліятэкарам за захаванне памяці аб ім.

Уладзімір Гаўрыловіч распавёў аб творчых кантактах і праектах перакладаў, аб фестывалях «Берагі дружбы» і «Славянскія літаратурныя дажыткі», адказаў на пытанні бабруйчан. На памяць аб цікавай сустрэчы ён падарыў бібліятэцы-філіялу № 7 і краязнаўцаму музею свае выданні, якія распаўсюджаюць пра сталіцу XXIX Дня беларускага пісьменства — Уладуш.

Добры ПРЫАЗЁРНЫ

праекты

Перш за ўсё — любоў да Радзімы

Днямі ў дзіцячым садку № 425 г. Мінска па ініцыятыве МГА СПБ адбылося адкрыццё літаратурнай гасцёўні «Калі ласка». Права адкрыць новую літаратурную пляцоўку дазена ганароваму члену СПБ Ніне Галіноўскай. У сваім звароце да маленькага слухача Ніна Васільеўна найперш закланула тэму любові да Радзімы.

Таксама выхаванцы старшых груп дзіцячага садка ўважліва слухалі апавяды і вершы пісьменнікаў. Асабліва спадабаліся пра маму. Дзеці хутка ўключыліся ў размову. А напрыканцы выканалі песню пра родны горад і прачыталі некалькі вершаў Ніны Галіноўскай.

Іна ФРАЛОВА

прэзентацыі

У кампаніі ката-марахода

Прэзентацыя кнігі Уладзіміра Мазго «Казкі ката-марахода» прайшла ў дзіцячай бібліятэцы № 6 імя В. Віткі. Пісьменнік сустрэўся з трэцікласнікамі СШ № 3.

Прышоў Уладзімір Мінавіч не адзін, а ў кампаніі вядомага ката-марахода. Вы не сустралі ката-марахода і не чулі пра яго неверагодныя прыгоды? Тады хутчэй бярыцеся за новую кнігу, бо вас чакаюць розныя дзівосы: і кругасветнае падарожжа з галоўным героем, і перамога над марскімі піратамі, і танцы ў Антарктыдзе з вясялімі пінгінамі, і сяброўства з кітам-веліканам...

Дзеці з задавальненнем паслухалі распавед аўтара аб гісторыі стварэння новай кнігі і пра яе галоўнага героя. Безумоўна, уразілі і захапілі малых вершы Уладзіміра Мінавіча. Таксама хлопчыкі і дзяўчынкі з вялікім асартам адгадалі аўтарскія загадкі і з не меншым энтузіязмам набывалі цудоўную кніжную навінку Уладзіміра Мазго з яго аўтаграфам.

Наталія АКУЛЕНКА

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Карэя Андрэй Чарнецкі прыняў ўдзел у Міжнародным дні культуры — 2022, які адбыўся ў горадзе Сеул, піша БелТА. Мерапрыемства арганізавана і праведзена Сусветным камітэтам майстроў (World Masters Committee, WMC). Свята накіравана на пашырэнне культурных абменаў паміж Паўднёвай Карэяй і пасольствамі замежных дзяржаў у Сеуле. У сустрэчы прынялі ўдзел паслы замежных краін і прадстаўнікі дыпламатычных місій, акрэдытаваных у Рэспубліцы Карэя. Акрамя ўдзелу ў мерапрыемстве, Андрэй Чарнецкі падчас размовы са старшынёй WMC Кім Мін Чханам абмеркаваў рэалізацыю сумесных перспектывных культурных праектаў Пасольства Рэспублікі Беларусь і Сусветнага камітэта майстроў.

Выстаўка графікі Напалеона Орды са збору Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі працуе ў Дзяржаўным музеі-запаведніку А. С. Пушкіна «Міхайлаўскае». У экспазіцыі прадстаўлена 16 алічбаваных работ, першапачаткова выкананых Напалеонам Ордай у тэхніцы літаграфіі ў другой палове XIX стагоддзя. «Мастак шмат падарожнічаў па краіне, замалеўваючы віды гарадоў, старадаўніх замкаў, цэркваў, сядзіб, месцаў, звязаных з жыццём вядомых людзей. Вынікам шматгадовай працы стала каля 1000 малюнкаў і акварэляў. Сёння работы Орды значныя для нас як «энцыклапедыя» згубленых архітэктурных аб'ектаў», — паведамляюць арганізатары. Дадзены выставачны праект ажыццяўляецца ў рамках працяглага, паспяховага і плённага супрацоўніцтва паміж музеямі дзювох краін. Выстаўка працягнецца да 22 снежня.

Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі прадставіў на Бангкокскім міжнародным фестывалі танца і музыкі чатыры балетныя пастаноўкі: «Шчаўнунок», «Прыгажуню, якая спіць», «Шахеразаду» і «Кармэн-сюіту». Узначалі гастрольны тур мастацкі кіраўнік Вялікага тэатра Беларусі народны артыст СССР і Беларусі Валянцін Елізар'еў. У паездцы прынялі ўдзел больш за 50 беларускіх артыстаў. Мерапрыемства праходзіла з нагоды 30-годдзя ўстаўлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Каралеўствам Тайланд. Найбуйнейшы фестываль у Азіі — штогадовае Бангкокскі міжнародны фестываль танца і музыкі — праходзіць пад патранатам каралеўскай сям'і Тайланда, удакладняе БелТА.

Паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, галоўны рэдактар часопіса «Новая Няміга літаратурная» Анатоль Аўруцін атрымаў галоўную ўзнагароду Міжнароднага славянскага літаратурнага форуму «Залаты Віцязь», які прайшоў у Маскве. Беларускі аўтар перамог у намінацыі «Паэзія» з кнігай выбранага «Часовая вечнасць», куды ўвайшлі яго вершы з папярэдніх зборнікаў, напісаных за 50 гадоў, гаворыцца на сайце «СБ. Беларусь сегодня». Узнагароду Аўруцін атрымаў з рук старшыні форуму народнага артыста Расіі Мікалая Бурляева. Акрамя таго, сёлета залатыя дыпломы ў намінацыі «Проза» атрымалі член СПБ Сяргей Трахім'як, а ў намінацыі «Друкаваныя перыядычныя выданні» — часопіс «Новая Няміга літаратурная». Дыпломам у намінацыі «Драматыя» адзначана беларускі драматург Улада Альхоўская.

Міжнародны фестываль арганай музыкі «Званы Сафіі» будзе праходзіць з 23 кастрычніка да 27 лістапада ў Полацку, перадае БелТА. Цэнтральнай падзеяй па традыцыі стане адкрыццё фестывалю. Арганістка Сафійскага сабора Ксенія Пагарэлая і камерны аркестр «Еўропа-Цэнтр» пад кіраўніцтвам Раіля Садкова абяцваюць новую праграму. Часткай фестывалю стане і полацкая прэ'ера сачынення беларускага кампазітара Аляксандра Літвіноўскага — Сюіта для струннага аркестра *Le Grand Cahier*. Расійскі дуэт аргана і голасу — Настася Быкава і Святлана Белюкова — выступіць 6 лістапада. 20 лістапада прыхільнікі арганай музыкі пачуюць кампазіцыі ў выкананні расійскага арганіста, клавесніста, кампазітара Фёдора Стrogанова. Завершыцца свята выступленнем пад назвай «Два геніі: Вівальды і Бах». Лаўрэат расійскай прэміі «Арганіст года — 2021», салістка Цюменскай філармоніі Марыя Блажэвіч выступіць у Полацку ўпершыню.

Дні духоўнай культуры Расіі і Беларусі прайшлі ў Мінску. У Нацыянальным мастацкім музеі і Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі расійскія спецыялісты правялі майстар-класы, прысвечаныя рэстаўрацыі і кансервацыі кніжных помнікаў, музейных прадметаў і калекцыяў. Сярод знакавых праектаў Дзён духоўнай культуры — выстаўка «Святыні старажытнага Ноўгарада — святло, якое дайшло праз стагоддзі» ў Нацыянальным гістарычным музеі (будзе працаваць да 25 кастрычніка) і канферэнцыя, прысвечаная культуры-гістарычнаму і духоўнаму скарбу краін, якая адбылася ў Нацыянальным мемарыяльным комплексе «Храм-помнік у гонар Усіх Святых» і ў памяць аб ахвярах, якія паслужылі выратаванню Айчыны нашай».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Пачалася сустрэча ўрачыстасцю — уручэннем членскіх білетаў пісьменнікам, нядаўна прынятым у шэрагі арганізацыі. Ад іх імя выказаўся Аляксандр Радзьюкоў. Ён разважаў пра сілу прыцягнення пісьменніцкай суполкі і пра тое, як важна для любога чалавека, а тым больш пісьменніка — даследчыка жыцця і ідэолага — пастаянна вучыцца, не спыняючыся на дасягнутым.

Ганаровы знак Міністэрства культуры ўручылі Ірыне Карнаухавай за дасягненні ў галіне культуры. Старшыня прыёмнай камісіі і намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Чарота прадставіў да разгляду прысутных рэкамендацыі кандыдатаў у члены Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Адбыліся выбары старшыняў секцый публіцыстыкі, літаратурнай крытыкі і краязнаўства. Імі сталі адпаведна Андрэй Мукавозчык, Валерый Максімовіч і Аляксей Карлюкевіч.

Адно з пытанняў, якія шырока абмяркоўвалі, тычылася вынікаў правядзення Рэспубліканскай нарады па пытаннях рэалізацыі літаратуры ў сетках кніжнага гандлю. Ініцыятарамі і ўдзельнікамі гэтай нарады ў першую чаргу сталі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, адкрытае акцыянернае таварыства «Белкіга» і камісія па маніторынгу кніжнай прадукцыі пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Былі сярод удзельнікаў нарады і дырэктары кніжных крам нашай краіны, бралі слова начальнік Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Мінгарвыканкама Вольга Чамаданава, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Андрэй Мукавозчык. Размова ішла пра адказнасць і падыходы, якія павінны быць задзейнічаны ў сістэме кніжнага гандлю. Падчас нарады была агучана прапанова аб сустрэчы з выдаўцамі кніжнай прадукцыі і з бібліятэкарамі з мэтай абмеркавання з імі пытанняў выдання запатрабаваных кніг.

Аб актуальным

У рэжыме афлайн і афлайн у Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылося пасяджэнне Прэзідыума грамадскага аб'яднання. Было абмеркавана шырокае кола пытанняў, прагучалі прапановы адносна планаў.

Не засталіся па-за ўвагай прысутных пэўныя праблемы, з якімі сутыкаюцца ўдзельнікі кнігавыдавецкага працэсу. Так, старшыня Камісіі па маніторынгу кніжнай прадукцыі пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі Уладзіслаў Цыдзік адзначыў, што часам у гандлёвых арганізацыях можна назіраць недастатковую ўвагу да айчынай літаратуры: няма даступнасці беларускіх кніг, адсутнічае аператыўнасць атрымання патрэбных кніг і інфармацыя пра актуальныя выданні, а ацэнка папулярнасці кніг адбываецца адпаведна попыту на іх — такім чынам, рэкамендуець набываць замежныя выданні, у той час як айчыныя зусім не рэкламуюцца. Адным з адмоўных фактараў, тыповых для кніжнага рынку, У. Цыдзік назваў немалы рост

намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. Яна адзначыла, што ўрачыстасць адбудзецца 28 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, дзе ў кожнага наведвальніка будзе магчымасць набыць кніжку народнага пісьменніка, павіншаваць яго і атрымаць аўтаграф.

Адносна планаў пісьменніцкай арганізацыі старшыня Аляксей Карлюкевіч адзначыў, што пленум СПБ, які мае адбыцца напрыканцы года, будзе прысвечаны дзіцячай літаратуры. Пакуль вядуцца перагаворы з Міністэрствам культуры, Міністэрствам інфармацыі і Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, а таксама з Нацыянальным інстытутам адукацыі. На пленуме прагучаць пытанні, звязаныя з дзіцячым чытаннем. Што зроблена ў гэтай сферы, распавяла Алена Стэльмах. Яна паведаміла, што ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі распрацоўваецца спецыяльная анкета, праз якую будзе аналізавацца працэс дзіцячага чытання ў беларускай сталіцы. Пытанні кіраваны на тое, каб высветліць, якога ўзросту дзеці найбольш наведваюць бібліятэкі, кнігі якіх аўтараў карыстаюцца большым попытам, наколькі запатрабаваны кнігі на роднай мове, як часта прыходзіць з дзецьмі ў бібліятэкі бацькі.

цэн на кнігі. Разважаў аб праблеме, якая склалася ў сістэме рэалізацыі кніжнай прадукцыі і начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Уладзімір Андрыевіч. Як сродак павышэння якасці кніжнага гандлю ён прапанаваў больш цесна супрацоўніцтва Саюза пісьменнікаў Беларусі, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і кніжных выдаўцоў.

Пра тое, як вядзецца падрыхтоўка да святкавання 85-гадовага юбілею Мікалая Чаргінца, распавяла першы

навуцальных устаноў на 2022/2023 навуцальны год. А. Стэльмах паведаміла, што за гэты перыяд мае адбыцца 16 сустрэч. Пісьменніца агучыла і тэмы, на якія будзе весціся гутарка: беларуская дзяржаўнасць, міжнароднае становішча Беларусі і некаторыя іншыя.

Прагучала прапанова вылучыць Уладзіміра Ліхадзеда на ўзнагароджанне медалём Францыска Скарыны. Рэкамендавалі яго аднагалосна.

Мая РЫСЬ
Фотаздымкі Кастуся ДРОБАВА

Прыняты ў СПБ

Вольга Дзмітрэўна БАЖЭНАВА. Нарадзілася 24 лютага 1956 года ў Волагдзе (Расія). Скончыла Інстытут жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Я. Рэпіна (Ленінград), аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. Прафесар, доктар мастацтвазнаўства. Працавала ў Валагодскім гісторыка-культурным музеі-запаведніку, Беларускім нацыянальным тэхнічным універсітэце, цяпер —

прафесар кафедры мастацтваў і асяродкавага дызайну БДУ. Член Вышэйшага экспертнага савета НАН Беларусі. Лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне». Аўтар кніг «Радзівілловскі Невсёж» (2006, 2007), «Радзівіллы. Альбом партретаў XVIII–XIX веков» (2010), «Шинуазры в замках Радзівіллов XVIII века» (на кітайскай мове, 2021) і інш.

Аляксандр Іванавіч ЛАКОТКА. Нарадзіўся 25 студзеня 1955 года ў в. Кузьмічы Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працаваў архітэктарам, у Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і быту, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, цяпер — дырэктар Дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі». Прафесар, доктар гістарычных навук, доктар адэмкі НАН Беларусі. Лаўрэат шматлікіх прэміяў. Аўтар больш як 20 манаграфіяў, сярод якіх «Пад стрэхамі прашчурай» (1996), «Народнае дойлідства» (2014), «В музыке летящих ракет...» (2021) і інш.

ктар архітэктуры, акадэмік НАН Беларусі. Лаўрэат шматлікіх прэміяў. Аўтар больш як 20 манаграфіяў, сярод якіх «Пад стрэхамі прашчурай» (1996), «Народнае дойлідства» (2014), «В музыке летящих ракет...» (2021) і інш.

Ірына Аляксандраўна МАТЛАК. Нарадзілася 13 жніўня 1995 года ў Бабруйску. Скончыла мастацкаграфічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. Супрацоўніца з выдавецтвам «Альфа-кніга» (Масква). Аўтар больш як 10 кніг, сярод якіх «Академия 5 стихий. Искусшение» (2017), «Академия 5 стихий. Возрождение» (2017), «Круг двенадцати душ» (2019), «Няня из другого мира» (2020) і інш.

Уладзімір Уладзіміравіч МІРОНЕНКА. Нарадзіўся 10 жніўня 1979 года ў Гомелі. Скончыў матэматычны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе і працуе. Кандыдат фізіка-матэматычных навук, дацэнт. Друкаваўся ў перыядычных выданнях Беларусі, Расіі, Украіны. Аўтар кніг «POPOSFERA: массовая культура, которую я знал и любил» (2007), «Этюды оптимизма» (2008), «Алешины сны» (2019).

Валерыя Сяргеёўна СЦЯЦКО. Нарадзілася ў 1998 годзе ў аг. Мір Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі, магістратуру факультэта міжнародных адносін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала прэс-сакратаром ГА «Беларускі саюз канькабежцаў», цяпер — аглядальнік газеты «Звязда». Лаўрэат прэміі «Залатое пярэ», «Залатая Літара», Нацыянальнай літаратурнай

прэміі (лепшы дэбют). Аўтар шматлікіх публікацый у перыядыцы, кнігі «Нязломны. Аляксей Талай» (2022).

Наталія Сямёнаўна ШАСТАКОВА. Нарадзілася 8 верасня 1958 года ў Гомелі. Скончыла механіка-матэматычны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў Гомельскім аддзяленні інстытута матэматыкі НАН Беларусі, Гомельскім політэхнічным інстытуте, Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Гомельскага раёна. Лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага. Аўтар кніг «В гостях у Варьки» (2011), «Обретенная икона» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, М. Шастаковым, 2015), «Каков я, или Петькины уроки» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, М. Шастаковым, 2021).

Максім Яўгеневіч ШАСТАКОЎ. Нарадзіўся 8 лістапада 1983 года ў Гомелі. Скончыў гуманітарна-эканамічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта імя П.В. Сухого, Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Працаваў інжынерам, эканамістам, педагогам дадатковай адукацыі, цяпер — у Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Гомельскага раёна. Лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя Кірылы Тураўскага. Аўтар кніг «Обретенная икона» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, Н. Шастаковай, 2015), «Каков я, или Петькины уроки» (у суаўтарстве з Я. Шастаковым, Н. Шастаковай, 2021), «Зямля радзімічаў, ці дарогамі Гомельскага Пасожжа» (2021).

Пад аховай крылатай мудрасці

Чым уражвае новая сучасная Целяханская бібліятэка

Эфектны імідж

Раней бібліятэка знаходзілася па адрасе Вараб'ева, 1. Сёння — па вуліцы 17 Верасня, 19. Таксама тут — Целяханскі сельскі Савет дэпутатаў, выканаўчы камітэт, Цэнтр дзіцячай творчасці, аддзяленне школы мастацтваў... Вір творчасці і прастора для добрых спраў, а яшчэ — плённы ўзаемаабмен. Ды галоўнае — прадстаўнічы будынак у жывапісным цэнтры. Па сутнасці, адна са славунасцей краю. Гордаць кніжніцы — яе фонд, які таксама абнавіўся: дадалося больш чым 1500 кніг, і ўсяго іх цяпер 30 663. Пра гэта наклапаціліся многія неабіякавыя да лёсу кніжніцы, у тым ліку кіраўнікі выдучых прадпрыемстваў рэгіёна. Сярод спонсараў — ТАА «Паліполь Мэбля Бел», ААТ «Целяханы-Агра», ААТ «Косава», ААТ «Горталь», ААТ «Квасевічы», ААТ «Івацэвічрэў». Бібліятэка расквітнела, і традыцыйнае амплуа храма ведаў пашырылася да сучаснага інфармацыйнага цэнтру, прыёмнага месца сустрэч, прадукцыйнага баўлення вольнага часу. І хто сказаў, што бібліятэкі рызкуюць страціць сваю вагу ў грамадстве? Гаджэты гаджэтамі, але жывыя зносіны ў камфортнай абстаноўцы, калі бачыш захопленыя вочы, здольны вылучыць адзіноту, дэпрэсію, сум і любыя душэўныя раны. Бо толькі радасць дае прагу жыць, а яна тут, у бібліятэцы!

— Думаецца, людзі нацэплены гаджэтамі, — лічыць бібліятэкар Таццяна Луцэвіч. — І кніга не перастае прыцягваць. У нас шмат пастаянных чытачоў. Акцэнт у нас увагу і на творчасці, нясім культуру ў масы.

Атмасфера творчасці

Кампазіцыя са старых кніг у цэменце, што зрабіла бібліятэкар Валянціна Леановіч, якая працуе ў дзіцячым сектары, можа стаць сімвалам Целяханскай бібліятэкі. І як толькі магчыма вырабіць такі цуд сваімі рукамі?! Яшчэ пярэ яе творчасці — лялькі, зробленыя для імправізаванага тэатра ў дзіцячым пакоі. Адзёнка для іх шые бібліятэкар Таццяна Луцэвіч. Разглядаць іх — захапленне і работа, і крэатывам майстравым!

Творчасць сілкуюць асобы, якія працаўляюць свой край. Бібліятэкар Ларыса Янковіч прэзентуе кнігі адметных аўтараў, якія ўшанавалі Целяханы ў сваіх творах. Веніямін Бычкоўскі, краязнаўца, хоць прыехаў да нас з Расіі, астался ў вёсцы Бабровічы, там пабудоваў каплічы, стварыў музей, вельмі цікавая асоба:

Новае — наш немінучы спадарожнік, тое, што дорыць жыццё, каб адчуваць радасць зноў і зноў: новы дзень, новае адкрыццё, новае знаёмства, новы ласунак, новае пачуццё... Новы дом для кнігі... Целяханская гарпясялкова бібліятэка справіла сваё навааселле сёлета падчас свята абласных дажынак. Нядаўна я завітала да сябе на малую радзіму ў Івацэвічы, і дзякуючы клопату блізкіх мне пашчасціла пазнаёміцца з чароўным цяляханскім сусветам. Асаблівага натхнення дала залатая пара кастрычніка. Ды, прызнацца, не толькі яна. А яшчэ — адна невялікая, але важная сельніца, якая сустракае каля бібліятэкі. Чулая гаспадыня — матухна сава, якую выразаў з дрэва майстар М. Задрэйка падчас XX абласнага пленэру рэзчыкаў паркавай скульптуры «Теляханскі бечевнік», запрашае ўсіх на экскурсію па цікавостках новай Целяханскай бібліятэкі. Хочаце даведацца, што ўразіла?

адгортваеш яго кнігу і чытаеш на першай старонцы: «Я не саромеюся слёз, выкліканых прыгажосцю або любоўю». Таццяна Цыркунова родам з Целяхан, выдала ў гэтым годзе зборнік вершаў. Таксама яе кніга — «Нашы Целяханы», падараная бібліятэцы, прэзентабельная, вельмі цікавая, займальная, асабліва для карэнных жыхароў мястэчка, такіх як, напрыклад, бібліятэкары Ларыса Янковіч і Валянціна Леановіч. Письменніца Нэлі Фурс, таксама родам з Целяхан, адданая гэтаму краю. Яшчэ з такіх — Таццяна Сакалоўская.

Кнігасховішча з новымі стэлажамі

Святая святых любой бібліятэкі — кнігасховішча. Звычайна, калі трапляеш у пакой, дзе зверху данізу на цябе глядзяць тысячы кніг, акуратна расстаўлены кожная на сваім месцы па алфавіце і галіне ведаў, сустракае намолены пыл і спецыфічны пах. Вядома, прымаеш яго з пашанай: кніга — святое, старая кніга — як пажылы чалавек, сасуд, поўны мудрасці. Але гэтым разам адбылося па-іншаму: сустрэў водар новай тыпаграфскай фарбы. Кнігі стройна красуюцца на сучасных чыстых стэлажах. Новы інтэр'ер выклікае безліч эмоцый. Што і казаць, у камфорце настрой лепшы і хочацца ствараць, упрыгожваць сябе і свет, рабіць яго лепшым, удасканалваць, адштурхоўваючыся ад прыгажосці, якая створана ў доме кніг — бібліятэцы.

Дружны калектыву Целяханскай гарпясялковай бібліятэкі: Валянціна Леановіч, Таццяна Луцэвіч, Ларыса Янковіч.

Цуды ў дзіцячым пакоі.

Інтэрактыўны стэнд.

Тэхналагічныя навінкі

Тэлевізар на паўсцыяны — для сучасніка рэч звычайная, ды, пагадзіцеся, прыёмна, што цяпер ён ёсць і ў бібліятэцы. І колькі адразу вырашаецца задач! А колькі магчыма для рэлаксу наведвальнікаў! І не думайце, што яны забудуцца пра кнігу, утаропіўшыся ў навамодны экран!

Пані кніга заўсёды на першым месцы. Ды і калі раптам аддадуць перавагу відэараду, яна, як высакародная збірніца мудрасці, не пакрыўдзіцца, бо ведае сабе цану. Наступны прадстаўнік сучасных тэхналогій, які захапіў, — інтэрактыўны стэнд, рэч у бібліятэцы, як казалі, пакулі нерастаўсюджаная, ды вельмі актуальная. «Як вялікі мабільны тэлефон!» — жартуе Ларыса Янковіч. Чытач можа падчыці, выбраць раздзел і пачаць вывучаць. Прызнацца, захапляе. І дорыць радасць адкрыццяў новага.

Зорнае неба

Глобус, на якім паўстаюць сузор'і і, здаецца, такая недасяжная галактыка. А ў Целяханскай бібліятэцы ты можаш дакрануцца да гэтага рукамі. Для лепшага і больш яркага эфекту можна ўключыць у рэзетку — і зорнае неба пачынае ззяць, як ноччу. Дзіва! Гэтую прыгажосць падарыла кіраўніцтва Івацэвіцкай раённай бібліятэчнай сеткі: дырэктар Галіна Міхнюк і намеснік дырэктара Аксана Місейко. Колькі радасці дастаўляе момант, калі круціш глобус касмічнага неба! А ўявіце рэакцыю малышоў! Няма лепшага, а галоўнае, патрэбна і сучаснага падарунка! Як жа ініцыятары ідэі Галіна Міхнюк і Аксана Місейка трапілі ў цэль, а дакладней, у сэрцы наведвальнікаў!

Стымул удасканалвацца

Чытачоў цягне новае, таму іх заўважна прыбавілася з навааселлем кніжніцы. Ходзяць па пакоях, як па музеі, фатаграфуюць,

захапляюцца. У прыватнасці, чытачка Галіна Папуяновіч, якая працуе выхавальніцай у мясцовай школе-інтэрнаце, выказалася так: «Якая прыгажосць! Так і хочацца... жыць!»

— Усе заходзяць з захапленнем, змены падабаюцца, асабліва дзецям, — дзеліцца Ларыса Янковіч. — Хоць спачатку цяжкавата было расставіцца са старым месцам: здаецца, прывыклі... Але калі ступілі сюды, падумалі: а як мы жылі без такой прыгажосці дагэтуль? Ды, згадзіцеся, пераезд — справа не з лёгкіх, спатрэбілася шмат сіл і падтрымкі, каб новую прастору засяліць кнігамі і абсталяваннем. Але гэта таго варта!

Бібліятэка ў будучыні патрэбна адназначна, пераканана Ларыса Янковіч, гаджэт не здольны замяніць кнігу. Яна жыве вякамі і застаецца той жа надзейнай крыніцай спазнання, а гаджэты ўдасканальваюцца кожнае імгненне і за прагрэсам не паспяваеш. Спраўды, прагрэс патрабуе нямаля высылкаў, каб засвойваць яго новыя опцыі, што бывае складана. Кніга ж простая і, па сутнасці, тая ж на працягу стагоддзяў. І прыйдзе на выручку, калі раптам адключаць электрычнасць. А гаджэт? «Электронны носьбіт можа зламацца, і што тады?» — разважае Ларыса Янковіч.

Дзіцячы рай

Аранжава-салатавы дызайн дзіцячага абанемента найлепш настройвае на цуды і казку. Хочацца ўзіць кнігі Эліса Хармана «Усё пра тэхніку і тэхналогіі», Амелі Коб «Ільвяныя на паветраным шары». А колькі цацак! Таму дзяцей тут процьма, асабліва пасля абеду — не прайсці! Яшчэ вабіць лялечны тэатр з унушальнай калекцыяй лялек, у тым ліку работы бібліятэкара Валянціны Леановіч, той чараўніцы, якая і кнігі з цэменту вылівае, і робіць скульптурныя кампазіцыі. А вы б ведалі, як прыемна сесці ў дзіцячым абанемента за стол у камфортныя канапы і згуляць, напрыклад, у шашкі, або адраваць чароўныя плястак з самаробнага рамонку! Дарослы тут умомант забудзе пра свой узрост і стане дзіцем, як я. І гэта не сорамна, паверце! Атмасфера ўтульнасці + чараўніцтва — што яшчэ патрэбна для таго, каб ператварыць сваё жыццё ў казку?!

Чулая гаспадыня кніжніцы матухна сава шчыра рада вітаць усіх, хто хоча паслухаць яе цікавыя расповеды пра кніжны цэнтр Целяхан — новую бібліятэку!

Наталля СВЯТЛОВА, фота аўтара

Новы інтэр'ер.

Аб'яўленне 2022-га Годам гістарычнай памяці падштурхнула грамадскасць да больш пільнага высвятлення пытання, якое не можа не цікавіць любую нацыю, асабліва такую развітую, якой з'яўляецца Беларусь: хто мы, адкуль. З'явілася нямала цікавых публікацый, перадач на радыё і паказаў па тэлебачанні. Выдавецтва запланавалі шэраг кніг па згаданай тэматыцы. Але пакуль асобныя аўтары яшчэ даводзяць да ладу свае рукапісы, Іван Саверчанка па гарацых шляхах завяршыў кнігу «Стражи Отчизны», а выдавецтва «Беларуская навука» дало ёй зялёнае святло.

упэўнівацца, што быццам і сам жывеш не ў другім дзесяцігоддзі XXI стагоддзя, а перанесі ў гады праўлення Аляксандра Казіміравіча. Гадзіннік часу як бы рухаецца ў зваротным кірунку. Але адметнасць не толькі ў гэтым. Рух яго не аднолькава размераны. Ён то запавольваецца, то пачынае набіраць абароты. Раптам стрэлкі нібы ўздымаюцца. Гэта тады, калі адбываецца нешта такое, што назаўсёды ўвайшло ў беларускую гісторыю.

давала і зваротны вынік. Слабыя падалі на калені, моцныя, расправіўшы плечы, браліся за новыя справы. У гэты перыяд Беларусь уступіла ў эпоху Рэнесансу, што выявілася ва ўздыме культуры. З'явілася нацыянальныя кнігадрукаванне. Навучальныя ўстановы, якія адкрываліся ў гарадах, ператвараліся ў інтэлектуальныя цэнтры, у бібліятэкі паступалі і выданыя ў іншых краінах. Галоўнай жа падзеяй грамадска-

Шасцёра — княства апора

Падзаглавак даследавання «Князья и магнаты белорусской земли» — сведчыць, што гэта адзін з найважнейшых і перспектывных крокаў для лепшага разумення станаўлення беларускай дзяржаўнасці. Тыя, пра каго апавядае Іван Васільевіч, належаць да аплоту нацыі. У часы ад нас далёкія яны справамі сваімі рабілі ўсё магчымае (а часам і немагчымае, такое, у што далёка не кожны ў іх асяродку верыў), каб Радзіма з кожным годам мацвалася, заваёўвала сваё месца сярод іншых народаў, шмат у чым паказваючы ім прыклад. Вялікае Княства Літоўскае, Рускае, Жамойцкае і іншых зямель было буйной еўрапейскай дзяржавай. І, што вельмі важна, а выходзячы з сённяшніх рэалій архіважна, менавіта беларускай, каб увайсці ў гісторыю так, як і ўспрымаецца сёння, — Вялікае Княства Літоўскае.

князя літоўскага ў жыцці дзяржавы. Пашыралася шляхецкая дэмакратыя, паявіліся ўільны беларускія магнаты і шляхты, сведчанне таго — і аtryманне многімі з іх высокіх дзяржаўных пасадаў і велізарных зямельных уладанняў. Як за вайсковыя заслугі, так і ўвогуле за самаадданую службу сваіму ўладару.

Апавядаючы пра ўсё гэта, а таксама закранаючы іншыя аспекты дзейнасці Казіміра Ягайлавіча, аўтар не толькі абгрунтавана, але і даходліва, што таксама важна, пераконвае ў тым, наколькі вялікая роля ў жыцці грамадства належыць правіцелю, які жыве яго запрабававаннямі. Не абдыены ўвагай і такія важныя аспекты, як працэс станаўлення прававой дзяржавы, меры па яе цэнтралізацыі.

Постаці гістарычных дзеячаў, што ажываюць у наступных матэрыялах, таксама вартыя ўдзячнай памяці нашчадкаў. Таму Іван Саверчанка ўважліва ставіцца да ўзнаўлення іх жыццяпісу. Аднак перад усім больш увагі аддае іх палітычнай дзейнасці, хоць і не заўсёды магчыма правесці рэзкую мяжу паміж асабістым і дзяржаўным. Ды і ў гэтым і няма неабходнасці. Узяць, напрыклад, вялікага князя літоўскага Аляксандра Казіміравіча («Выпрабаванне»). Ён, клапатліва ставячыся да тэрытарыяльнай цэласнасці і адзінства краіны, мусіў змагацца з агрэсівай суседзяў, якія пасягалі на гэта. Праўда, як і іншыя ўладары Вялікага Княства, не адмаўляўся і ад дыпламатычных захадаў. Пайшоў яшчэ і іншым шляхам, што практыкаваўся ў тыя, а таксама ранейшыя і пазнейшыя часы. Вынікам гэтага стаў дынастычны шлюб з дачкой маскоўскага князя Івана III Васільевіча.

Пра гэта нямала проісана ў даследаваннях, не менш і мастацкіх твораў. Але слова аўтара кнігі «Стражи Отчизны» не страчвае сваёй аўтарытэтычнасці і важкасці. Выходзячы з таго, што згаданае — не выпадковы факт, а адна з найбольш яркіх і каларытных старонак беларуска-рускіх узаемаадносін таго перыяду, ён скрупулёзна асэнсоўвае як перадумовы, так і вынікі гэтага шлюбу, бо за гэтым, здавалася б, у нечым прыватным выпадкам паўстае і панарамны малюнак краіны. Не толькі ВКЛ, а і Маскоўскай дзяржавы. Пульс жыцця, пульс часу, а калі глядзець шыроў, і то цэлай эпохі, настолькі адчувальны, моцны, дзейсны, актыўны, што паступова пачынаеш

Той, хто добра ведае час, у якім жыві вялікі князь літоўскі Аляксандр Казіміравіч, няблага разбіраецца ў рэаліях яго праўлення, загадаецца, што гаворка пра знакамітую Клецкую бітву 1506 года. Яна — найперш свайго роду помнік палкаводчаму майстэрству Міхаіла Глінскага. Толькі не трэба забываць, што гэта і своеасаблівае візітоўка таго, хто тады ўзначальваў ВКЛ. Іван Саверчанка цэ «Выпрабаванні» не абыходзіць і іншых момантаў барацьбы нашых продкаў з крымскімі татарами. Пераканаўча раскрыты і ўзаемаадносінны тагачасны Беларускай дзяржавы з іншымі дзяржавамі: Маскоўскім княствам, Польскім каралеўствам, Залатой Ардой, Інфлянцкім ордэнам... Пры гэтым, карыстаючыся пісьмовымі крыніцамі, аўтар не толькі ўзнаўляе тое, што занатавана ў іх, ляжыць, па сутнасці, на паверхні. У неабходных выпадках карыстаецца гістарычнай рэканструкцыяй. Адштурхоўваючыся ад вядомага, інтуітыўна падказвае верагоднасць магчымага. Таго, што, выходзячы з канкрэтных рэалій, магло быць.

Гэта назіраецца і ў апаведзе пра Жыгімонта I Старога («Трыумф») — гістарычным партрэце гэтага ўладара Вялікага Княства Літоўскага, якога, як і іншых правіцеляў, немагчыма

палітычнага жыцця стала прыняцце ў 1529 годзе Статута. Гэта агульнадзяржаўны кодэкс законаў, што стаў падмуркам станаўлення прававой дзяржавы.

У матэрыялах жа пра Астафія Валоўіча («Земскі падскарбій») і Льва Сапегу («Канцлер») Іван Васільевіч выступае не толькі як даследчык, але і першапраходзец. Ён першым у беларускай гуманітарнай навуцы раскрыў выключна значную ролю ў нацыянальнай гісторыі найбуйнейшага палітыка-рэформатара сярэдзіны XVI стагоддзя Астафія Валоўіча і значныя дыпламатычныя дасягненні Льва Сапегі.

Адметнасць кнізе надае і тое, што матэрыялы ў ёй жанрава разнастайныя. Пераважаюць гістарычныя хронікі, але ў апаведзе пра Вітаўта прысутнічаюць і элементы трылера. Астафію Валоўічу і Льву Сапегу прысвечаны эсэ. З аднаго боку, гэта ажыўлае сюжэтную структуру твораў. З другога — яскрава сведчыць аб тым, што аўтар іх, з'яўляючыся вопытным літаратуразнаўцам, не пазбаўлены і таленту даследчыка-гісторыка, што таксама на карысць, паколькі не ўсе факты пра згаданых асоб шырока абнародаваны. Штосьці, схаванае ў архівах, вядомае толькі спецыялістам.

намаляваць адной фарбай, у чым, зразумела, няма неабходнасці. Інакш можна ступіць на шлях прадзурятага стаўлення. У залежнасці ад аўтарскай прыхільнасці, палітычнай кан'юнктуры падаць толькі ў ідэалізаваным святле ці, наадварот, не пашкадаваць для яго адных чорных фарбаў. Падобны падыход для Івана Васільевіча непраймальны. Праўда і толькі праўда — такі яго прынцып. Аднак такая, якая, нягледзячы на сваю сутнасць, падмацавана фактамі.

Жыгімонт I Стары, паводле Івана Саверчанкі, — сын свайго часу, а час гэты — тыя ж войны, захоп чужых тэрыторый і вяртанне сваіх. Пры самых добрых намерах «кошт» вымяраўся тысячамі людскіх жыццяў, руйнаваннем населеных пунктаў, знішчэннем замкаў. Гэта аслабляла дзяржаву, але, насуперак усяму,

Тое, што ўпершыню ўведзена ва ўжытак, несумненна, выкліча ў чытача яшчэ большую зацікаўленасць. Да ўсяго ў неабходных выпадках спрацоўвае і аўтарская інтуіцыя, а тут ужо Саверчанку-навукоўцу добра дапамагае Саверчанка-празаік. Апошнім часам яго талент раскрываецца і ў гэтым кірунку. Успывае ў памяці адно з выказванняў Стэфана Цвейга: «Толькі той спасцігае жыццё, хто пранікае ў глыбіні». Напрошваецца некаторае ўдакладненне: «Толькі той спасцігае гісторыю, хто пранікае ў яе глыбіні». Гэта добра тычыцца таго, што вынікае з новай кнігі Івана Саверчанкі. Да месца з'яўлення яе менавіта ў серыі, прысвечанай 100-годдзю Беларускай акадэмічнай навуцы. Гэта лішні раз сведчыць на карысць таго, наколькі важкія праблемы пастаянна знаходзяцца ў полі зроку даследчыкаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

У сшытку нябёс

Назва зборніка вершаў паэтаў Гродзеншчыны, што нядаўна пачыў свет у Выдавецкім доме «Звезда» — «Спрадвечны бераг», — сімвалічная і ўніверсальная: справа не столькі ў сакральным значэнні ракі як жыццядайнай крыніцы для нашых продкаў, якая давала ім усё неабходнае для існавання, колькі ў найменні месца / вызначэнні тэрыторыі, дзе сустракаюцца два сусветы, мжуюць дзве стыхіі, дзве часавыя плыні: мінулае і будучыня, накладваючыся адна на другую, і ў моманце іх сутыкнення ўтвараецца — тут і цяпер — сучаснасць.

Тут і цяпер — тое, што адбываецца ў спрадвечнай плыні, што можна ўбачыць, адчуць і ўсвядоміць, стоячы на высокім беразе і ўзіраючыся ў хвалі: нашы паўсядзёжныя рэаліі, тое, якімі мы былі і якімі сталі, з якім набыткам апынуліся ў нашым сёння. Тэа кармічыны задачы, якія павінны былі вырашыць і якія вырашаем на кожным вітку да бясконцаці закручанай спіралі гісторыі. Усё гэта знайшло адлюстраванне ў творчасці славянскіх паэтаў надніманскага краю: Міхася Васілька, Юрка Голуба і Мар'яна Дуксы.

Міхась Васілёк (1905—1960) — з тых паэтаў, на чью долю выпала найбольш выпрабаваная: дзяцінства, праведзенае ў беканстве, шматлікія арышты польскімі ўладамі за арганізацыю Таварыства беларускай школы і ўдзел у рэвалюцыйным руху, турэмныя зняволенні; нямецкі палон, уцёкі і падпольная барацьба, кіраванне антыфашысцкім камітэтам, праца ў партызанскім друку. Першы зборнік Міхася Васілька — «Шум баравы» (1929) і рукапіс другой кнігі (1934) напатак трагічны лёс: канфіскацыя і знішчэнне. Не дзіўна, што асноўны матывам творчасці паэта-бунтара з'яўлялася барацьба, нягэда з нацыянальным і сацыяльным прыгнётам, палымная песня-гімн стваральнай працы чалавека зямлі і заклік да паўстання, прызыў на барыкады:

*Калі насоўваецца мрок пануры,
Ад сталаху дрыжаць адны асіны.
Мы не дрыжым!.. Так перад бурай
Маўчаць дубы ў задуме сіняй...
«Перад бурай»*

Лірычны герой Міхася Васілька — змагар, нязломны і мужны, патрыёт, верны зямлі, якая яго ўзгадала і дала сілы, адданы Бацькаўшчыне да апошняй кроплі крыві. І як іншы бок вобраза непахіснага героя і адчайнага барацьбіта — тонкасць натуре паэта, глыбокі псіхалагізм, мяккасць і імкненне да паштоў, што адбілася ў абраным творцам псеўданіме — Васілек (сапраўднае імя — Міхалі Касцэвіч).

Выбухам сэнсаў, метафар і параўнанняў, фарбаў і адценняў выглядае лірыка Юрка Голуба (1947—2020). Спасцігаючы яго вобразы, створаныя на традыцыйным полі беларускай ментальнасці са спрадвечнымі яе бусламі, сонцам, льном, рэкамі і камянямі, лесам і абложкамі, балотамі і васількамі, ветрам пад жыткам, міжволі думаеш: невычарпальны, бяздонны космас паэзіі: «Раскручвае шпульку шашы // Няўтомна-задыханы вецер», «Нечакана распаліць // Пнём альховым дзядзнец, // І рукою бяспалай // Вербы сонца падымучы»; «На дзюнах ветрам сасна прашыта. // І ходзіць мора, як ходзіць жыта», «Здалёку воку бусел люб, // І не зацоканы навечна, // Задраў угору ўласны дзюб — // Абшарнай вежы на канечнік», «Прыгнечаны след на гары // Апёрся на одуму посах, // І месяца ўткнуўся апостраф // У сшытак нябёс дагары»...

Значнае месца ў творчасці Юрка Голуба, які і Міхася Васілька, займае заходнебеларуская тэматыка. Вобразнасць гэтых вершаў надзвычай складаная для ўспрымання, для яе падачы характэрны экспрэсія і асацыятыўнасць. Адным з найлепшых узораў тут можна лічыць «Час Таўлая», «Пра героя паэмы» і «Заходнебеларуская тэма. Паэт». Што цікава, паэт — мастак, які стварае гістарычнае платно, узаемадзеінічае з ім не як Суб'ект — Аб'ект, а быццам

знаходзячыся ўнутры Аб'екта, з'яўляючыся яго непадзельнай часткай:

*Страх хавае агіду
За аглядкі каўнеркы.
Распластана агітка
Пад падзівай жаўнераў.*

*Шлях — хаўрусны з нагамі.
Стыць — не зольныя палыцы.
Свечкай сцяг замільгае
І ўзлятае над пляцам.*

*Снег — з крывёю цукрысты.
Пыл без хлеба — цягучы.
Лапа гадаў урвіста
Сцяг нарве на аначы.*

*Слова ў свеце адрозным
Крыжаванае ў росце
Ля прычымелай бярозы
У прыростай бярозе.
(«Час Таўлая»)*

Як працяг дыялогу з сучаснікамі, сябрамі, якія заўчасна адышлі, — творы «Вяртанне верша «Мые вокны Жэня Янішчыц» і «Трыпціх з Рыгорам Семашкевічам». З пэўнай доляй містыкі вымалёўваецца вобраз акна: «Туды адчыніць заслонку // хацелася з першай спробы». А менавіта праз акно і адышлі ў вечнасць і Я. Янішчыц, і Р. Семашкевіч. Фатальнасць вобраза ўзмацняецца згадкай у «Трыпціху» назвы вядомай суполкі «Загляне сонца і ў наша аконца», лагічна прымацаванай да лірычнага апеведу: рэч у тым, што Рыгор Семашкевіч даследаваў дзейнасць Браніслава Эпімаха-Шыпілы, які і быў ініцыятарам стварэння выдавецкага таварыства.

Што тычыць апошняга з прадстаўленых у зборніку паэтаў, Мар'яна Дуксы (1943—2019), то квінтэсэнцыйны яго лірыкі найперш бачыцца гарманічнасць, надзвычай удаае спалучэнне грамадзянскай, сацыяльнай, інтымнай і філасофскай тэматык: ніводзін з напрамкаў не выпінаецца і не выглядае кудым. Імпануе неардынарнасць вобразнасці —

напрыклад, у вершы «Тытанік» з грандыёзным караблём, які праз чалавечую нядбайнасць апынуўся на дне акіяна, аўтар параўноўвае нашу планету:

*Уздымуцца ўгару агоні і сажы,
Заб'еца акіян з апошніх сіл,
І ўрэшце рэшт усё жывое ляжа
Калі не ў іл, дык у касмічны пыл.*

Узорам сацыяльнай скіраванасці можна лічыць верш Мар'яна Дуксы «Ёсць дошка гонару...»:

*Усіх, хто злоўжываў уладай,
Хто паспяшаўся знелюдзец, —
На Дошку ганьбы! Каб з пагардай
На іх мог кожны паглядзец.*

*Суды б усякага са броду
Таго, хто ліп да чорных спраў,
І тых, хто «ворагаў народа»
З такой стараннасцю шукаў!*

Усе тры паэты, якія «сустрэліся» пад вокладкай зборніка, укладзенага Віктарам Шніпам, чытаюцца, бадай, на адным дыханні. Творы іх класічныя: пра што б яны ні пісалі, яно выглядае актуальным ва ўсе часы.

Яна БУДОВІЧ

Незлічоная багацце

«Як ад нараджэння звяры, што ходзяць у пустыні, ведаюць ямы свае; птушкі, што лётаюць у паветры, ведаюць гнёзды свае; рыбы, што плаваюць па моры і ў рэках, чуюць віры свае; пчолы і тым падобныя бароняць вулі свае, — так і людзі, дзе нарадзіліся і ўскормлены, да таго месца вялікую ласку маюць» — напісаў у сваёй вядомай прадмове наш першадрукар Францыск Скарына.

Беларусаў заўсёды можна адрозніць ад суседзяў безумоўнай і невытлумачальнай любоўю і павагай да роднай прыроды: лясы, рэкі, палі, азёры. Колькі складзена легенд, паданняў і мясцовых гісторыяў — не пералічыць!

Ад таго так прыемна трымаць у руках новую кнігу Выдавецкага дома «Звезда». «Блакітная кніга» — зборнік твораў беларускіх пісьменнікаў, прысвечаных вадаёмам краіны. Гэта своеасаблівы працяг «Лясной кнігі», і тут сабраны гісторыі аб рэках і рачулках, азёрах і сажалках. На старонках выдання можна знайсці не толькі таямнічыя казкі, але і мноства новых цікавінак для падлеткаў.

Кожны ведае, што без вады чалавек не можа існаваць. Шанаванне і паважлівае стаўленне да вады складалася яшчэ ў старажытныя часы. Калі небяспечна было знаходзіцца ў лясах, то старажытныя людзі знайшлі дапамогу ў вады — пераліваючы ад аднаго месца да другога.

Велічыня старажытных гарады нашай краіны з'явіліся і ўзвысіліся дзякуючы рэкам, на якіх паўсталі. З гэтай нагоды можна ўспомніць і Полацк, які абагачаўся ад Заходняй Дзвіны, па якой шлях з варагаў у грэкі, і Пінск з Туравам, якія дзякуючы Прыпяці паспяхова развіваліся і квітнелі.

Укладальнікам выдання сёлета кнігі стала вядомая пісьменніца-казачніца Алена Масла.

Дапоўніла карціну мастачка Тамара Шэлег. Вобразны і складана складзены малюнк раскрываюць кнігу наноў, дапамагаючы чытачам хутчэй уявіць падзеі.

Сярод аўтараў — такія вядомыя творцы, як Алесь Карлюкевіч, Людміла Рублеўская, Алесь Бадак, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, і шмат іншых.

Распачынаецца кніга творамі Алесь Карлюкевіча. Аўтар імкнецца падзяліцца ведамі з юнымі чытачамі. Так, у творы «Цёплыя назвы Яе Валікасі Вады» з падкрэсленай павагай пісьменнік распавядае, ад чаго залежыць утварэнне назвы. Яны могуць быць розныя: цёплыя, глыбокія, вялікія, каляровыя.

У апавяданні «Скубу не пер'е, а ем не мяса» ў гульнявой форме апавядаецца пра рыбыны промысел у нашай краіне, яго старажытнасць і тое, як шчыльна гэтыя рэчы ўплечены ў нашу культуру.

Некаторыя рэкі кормяць і дапамагаюць гораду не менш, чым добры кіраўнік. Уздычныя стыхіі жыхары здаўна змяшчалі вобраз вады на сваіх гербах, асобныя з якіх захаваліся дагэтуль. Узорам тут могуць стаць і Паставы, і Полацк, і Друя, аб чым і апавядаецца ў творы «У блакітным полі».

Па-рознаму ў іншых краінах не толькі ставяцца да рэк, але і інакш называюць. Твор Алесь Карлюкевіча «Падарожжа без межаў» апавядае, як перасякаючы беларускую граніцу, напрыклад, Вілія губляе жаночкасць і паўстае Нярская у Літве.

«Казка пра закаханага ў Дрывяты і жывую ваду» пісьменніцы Раісы Баравіковай злучае ў сабе кельцкую і беларускую міфалогію. Ажываюць постаці старажытных друідаў у беларускіх краяхах. А назвы знакамітага возера Дрывяты і ракі Друікі аздабляюць твор дадатковымі сэнсамі. Бо рачулка Друіка выцякае з возера Дрывяты.

У апавяданні Людмілы Рублеўскай «Свіслацкія цмокі і плябанскія млыны» закранаецца тэма не толькі воднай стыхіі, але і цёмных таямніц. Ці ёсць нешта больш загадкавае, чым аддалены млын і возера млынара?

Чытаючы «Казкі пра Блакітныя азёры» аўтарства Наталлі Кісялёвай, нельга пазбавіцца пачуцця ўзрушанасці і радасці. Наколькі беларусы багатыя і шчодрыя: для кожнага возера і кожнай ракі маюць свае непаўтонныя легенды, паданні, успаміны!

Нельга абмінуць прадстаўлены ў кнізе твор Васіля Шырко «Сомік», дзе ўвасобілася думка аб тым, што чалавек робіцца падобны да сваёй справы.

Вытанчанасцю і шляхетнасцю прасякнута казка Сержа Мінкевіча «Дваццаць тры дні з жыцця карулікаў». Яркай і насычанай мовай падкрэсліваюцца старадаўнія гісторыі беларусаў — пра русалак і іншых міфічных істот, што наводзяць парадкі. Зразумела, што гэта не ад глупства, а зусім наадварот. Прыдумляючы і перадаючы паданні аб такіх стварэннях, беларусы захоўваюць мудрасць, якая адпавядае глыбокаму разуменню свету.

Творчасць Генадзя Аўласенкі прадстаўлена апавяданнямі «Сом-агароднік», назва якога кажа сама за сябе, а таксама «Дашка і балота». Апошняя гісторыя пададзена ў форме кранальнай размовы гарадской дзяўчыны, якая заблукала ў лясным гушчары, з 20-тысячагадовым балотам.

«Спартсменкі Вадамеркі» і «Дамавік і жаба» Алесь Бадака асобна стаяць у «Блакітнай кнізе». У цэнтры гісторыі — не сама водная стыхія, а жыхары вадаёмаў.

Складваецца ўражанне, што ўкладальніца кнігі Алена Масла з густам сабрала пад прыгожай вокладкай на 100 старонках найлепшыя казачныя творы аб сапраўдным багаці беларускай зямлі.

Валянцін САЛОМА

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

* * *

Знаю, ніколі не вернеш
Водар далёкай вясны,
Дзе мае першыя вершы,
Дзе мае мрой і сны.
Толькі слязіна горкай
Сум не суцішыць ніяк.
І адзінокая зорка
Ў небе як вечнасці знак.

* * *

З блакнота даўняга лісты,
Нібы гады, перабіраю,
Нібы гісторыя жывая
Фарбуе памяці халсты.

Нібы адчэплены вагон
Вяртаецца ў састаў імклівы,
І я самотны і ішчаслівы,
Што да мяне вярнуўся ён.
Чакае новая вярста,
І я стары блакнот гартаю,
Нібы ўзахлёб свой лёс чытаю
Спачатку, з новага ліста.

* * *

А. Канавалаву

Калі мастак губляе зрок,
Свет закрываецца нібыта,
Нібыта куляю прабіты
Кляновы залаты лісток.
А свет жыве, а свет гудзіць,
Нібыта на карціне ў раме,
І трэба з гэтым неяк жыць
І закранаць яго рукамі.
І мацаць пальцамі халсты,
І ў памяці шукаць адценні
Адвечнай яркай пекнаты
І ішчасія даўняга імгненні.
Няхай не пойдзе усё на злом,
І хай праходзіць дзень самотны,
Бо лаічыцца да рук свято
Маленькім кацяньнем пясочным.

Чытаю лёс...

* * *

Т. Б.

Нехта скача з парашутам,
Я ж баюся вышыні.
Не гадзіны, а мінуты
Напаўняюць нашы дні.

Свет імклівы і шалёны
Выпрабуе на смак,
А вакол адны смартфонны,
І не жыць без іх ніяк.

І ў вірлівым гэтым свеце
Часу хуткага біццё,
І дарослыя, і дзеці,
І нібы само жыццё,

І ніхто нібы не знае,
Як інаксі на свеце жыць
І чаму душа жывая
Па-сапраўднаму баліць.

* * *

Два радкі, а ў іх усё жыццё,
Боль, пакуты, радасць і адхланне,
Страты, пераогі і каханне,
Сэрца адзінокага біццё.

Літары пасыплюцца з-над рук,
Нібы ў рэчку вечнасці пасылкі,
А вакол ідуць дажджы касыя,
Кроплямі сцякаючы на брук.

І муры суровыя маўчаць,
І плыве туман над ціхім полем,
І радок так бязна пачаць,
Нібы і не жыў яшчэ ніколі.

* * *

«Вот и лето прошло...»
А. Таркоўскі

Вось і закончыцца лета,
Восень прайдзе ў зіму...
Дзякуй скажу я за гэта
Ціхаму краю майму.

Дзякуй за сонца над полем
І за маўчанне дуброў,
Дзякуй за лёс і за долю,
Дзякуй за стоенасць слоў.

Дзякуй за песень прапетых,
Дум і надзеяў гурму...
І пакланюся за гэта
Любаму краю майму.

Таццяна БАРЫСЮК

Асенні трыялет

Пунсовыя рабінавыя гронкі,
налітыя крывёю майго сэрца.
Не лёс з табой больші сустрэцца...
Пунсовыя рабінавыя гронкі.

У голлі загалосіць вецер звонкі —
у думках быццам нешта абарвецца...
Пунсовыя рабінавыя гронкі,
налітыя крывёю майго сэрца.

Асенняя кветка

(санет-аўтапартрэт)

Мараю нясмелаю,
сумна-задуманна
расцвітала пекнаю
кветкаю асенняй.

Жорсткая пясчота
золкага дажджу
пранікала ўпотаі
у маю душу.

Покуль вецер хлесткі
не зламаў сцябліну,
не сарваў пясчоткі,
Сонцу спала гімны.

...Ды не звяла кветка,
бо была Паэткай.

* * *

Барвовая Восень
у келіхі лісця
струменіць віно.

Нябесная просінь
на клён залацісты
надзела вянок.

Мой яркі кастрычнік
у княжацкіх шатах —
астральны дваінік...
Дажджом меладычным,
лрычным стаката
ў душу мне пранік.

Пишу ў рытме сэрца,
малюючы словам
ілюзіі мрой.
А з імі ўзнясецца
ў блакіт вечаровы
мой светлы настрой.

* * *

Велічная прахалода.
Дрэў перад сном агаленне.
Сэрцам маім авалодвае
восеньскі прысмак натхнення.

Гэтак духоўнага трэба!
Прывідных мрой акаварэль.
П'ю рамантычнага неба
летне-асенні кактэйль.

Пачатак кастрычніка

Бывае восень — калі каханне,
калі душы палёт агністы,
тады наўздзіў цвітуць каіштаны
і доўга зелянее лісце.

Бывае восень — калі самотна,
калі адчай так непазбежна,
тады слата або марозна,
а часам нават снежна.

Мая тэорыя адноснасці

Да ўдачы зменлівай прыкута.
Часцей бяда, чым радасць лаічыць.
Адноснасць пакутаў —
адноснасць ішчасія.

Хай вабяць стэпы, моры, горы, —
гады бягуць, а дзе плён працы?
Адноснасць прасторы —
адноснасць часу.

Ці будзе мрой маіх працяг,
ці іх развее золкі вецер?
Адноснасць жыцця —
адноснасць смерці.

Надзея ПАРЧУК

З любоўю і мірам да вас...

Між вашымі душама і сэрцам сваім
Я сцэжку дабра пракладаю,
Заўзята малюся нябёсам святым
І ішчасія праішу свайму краю.

Спяшаю патрапіць да кожнага з вас,
Каб скарам сваім падзяліцца,
Каб кожнаму выпала ў суджаны час
З крыніцы святла прыкасціцца.

Спяшаю, гукаю — і рэха ў адказ:
«З любоўю і мірам да вас...»

Думкі ўпотаі

Я радасцю кожнай сваёю
Заўжды падзялюся з табой,
А сум і гаркоту схавваю —
Лепш думай, што я іх не маю.

Ты думай, што ўсё ў мяне добра,
Ёсць ішчасцейка поўная торба
І сэрца — паўнотка натхнення...
Так вер і жыў без сумненняў.

Спакою твайго не парушу —
Душу ўсё сцярпець я прымушу.
І, можа, мне гэтак удацца
Цябе ўратаваць ад няшчасця.

Залатая восень на парозе...

Вось і лету палкаму канец —
Залатая восень на парозе.
Захавай касу ваю, касец,
Плян, буслы ўжо родныя ў дарозе.

Больш хадзіць не будуць за табой —
Аглядаць духмяныя пакосы;
Паляцелі дружнай талакой,
Сенажаці кінулі і росы...

Праляціць і восень, і зіма,
Сакавік засочыць між праталін,
А затым вясняначка сама
Уваскрэсне — буслаў прывітае.

Фота Кастуся Дробаві.

Уладзья ПРОН

Вёска Бабы гуляла вяселле...

На такоўні, перад вялікім гумном, дол быў высланы дошкамі, загадзя пакладзенымі разам з папярэчынамі на разведзеную гліну і змацаванымі цвікамі на старчаках і пасярэдзіне. Звонку, на тым жа ўзроўні, дол заставаўся гліняным. Рабілася ўсё гэта вясной, пасля сьлёбы, галоўным чынам радней заручнікаў, ці тых, хто думаў пра жаніцьбу. Згаварваліся і працавалі талако.

Тут і сабраліся сьлячане, госці і навакольная моладзь з вёсак і хутароў. Адолеўшы адлегласць у сем вёрст, дапялі сюды і хлопцы з Зацітавай Слабады — задзіракі, свет не бачыў. Хадзілі з ножыкамі, якія хавалі пад дахам бабоўскай кузні, каля могілак. Каб звесці рахункі, мала хто пасмелваўся адзінока бегаць за імі далей гэтага месца. Пры неабходнасці браліся за калы ці клікалі дарослых — тых, хто не забыўся пра сваю маладосць.

Дашчаты насціл агучваў абцасы... Іграла вядомая ў наваколлі троица: Юрка з Каляягах — на гармоніку, Адэля — на цымбалах і Раман — на скрыпцы, абое з урочышча Угодзіна. Свае музыкі гэтым разам давалі ім толькі адпачыне.

Галасіў і заліваўся гармонік, звінелі і журчалі цымбалы, тужыла і вяснялася скрыпка...

Боты і шнуроўкі выбівалі мелодыю на памосце. Шаркалі лапці на таку... — Танец злева!.. Танец справа!.. — пакрыквалі завадатары.

Жаніч з нявестай хутка здаволіліся і пад узнёслую мелодыю паланэза пакінулі люд.

Дзяўчаты ліпілі да Івана. Ён не толькі добра танцаваў, але і ліха выбіваў такты абцасамі. Шнуроўкі і чаравікі па чарзе мяніліся, падкідвалі летнікі, палатнянікі і лёгкія андаракі. Калі рукі ў скоках сыходзіліся, гарэзты-безрукаўкі розных колераў і ўзораў нязменна цягнуліся да шырокіх грудзей. Пасля скокаў ён праводзіў сваю пару да дзяўчат і абавязкова выдаваў нейкі жарт, які ўсё з паразуменнем успрымалі і заліваліся смехам. Не адставаў ад яго і Ігнат. «Ня інакш браты родныя», — падумаў бы нехта, паглядзеўшы збоку.

— А скуль, дзеўка? — пачынаў Іван. — Дый з Барысава, — працягваў пад жаночы голас, пакурчываў грудзмі і вагаў, як мог, плячымі Ігнат.

— Чыя ж ты там? — Дзянісава. — А як жа зваць? — Гапусяю, — адказваў Ігнат, паглядваючы на Агапу.

— Хадзі сюды, — ківаў далонню да сябе Іван, цягнуўся тварам да сьбра, усміхаўся бэльмі роўнымі зубамі і загадкава-зманліва прапаноўваў: — Пабусяю. Такіх веселую было дастаткова як сярод саміх бабоўцаў, так і сярод хлопцаў з навакольных вёсак.

Скончыліся чарговыя скокі. Паўліку падалося, што ўсё добра. Ён мала ў чым саступаў брату Івану. Але!.. Калі падзякаваў паненцы, Зосі з Каплінкі, і накіраваўся да Івана і Ігната, каб спытаць, ці пойдучь разам дадому, то за спінай пачуўся рознагалосы рогат. Янка пакінуў дзяўчат і пайшоў следам за ім. Сабраўшыся разам, хлопцы дамовіліся, што пасля трэціх пеўняў сустрэнуцца пад вярбою за Рэччай, невялікім ручаём, на ўскрайку бабоўскага пасёлка,

які называўся Каплінка. Адтуль дарога проста вяла да хутара на Зялезінцы, дзе жылі чатыры сям'і.

Пасля гутаркі Янка адвёў сьбра ўбок. — Ведаеш, чаму смяяліся дзяўчаты? — Хацеў бы. — Зося сказала, што ты — дзіця... Махнула рукой і ганарліва дадала: «Разумнае й прыгожае».

— Выходзе... ты — не дзіця?! Перадай ёй, што яна малалетка, — зачырванеў Паўлік, — і што матуля трымае яе ў прыполе.

— Скажаў бы пры ёй — цябе б зразумелі... Пасмяяўся б разам з усімі.

Паўлік перабраў у памяці свае апошнія сустрэчы з Зосіяй. Успомніў, як яна рвалася ў хату, калі праводзіў з танцаў... Як ён, бездапаможны, не знаходзіў нагоды яе затрымаць...

Падпёр рукой бок і вымавіў: — Скакаць з ёй больш не буду... Аж да трэціх пеўняў... Хавай галаву.

— Пабачым, — сказаў Янка і вярнуўся да дзяўчат.

Фота Кастуся Дробава.

Паўлік зірнуў услед сьбру і заўважыў, як цікуюць за ім неўгамонныя паненкі, і ў распачы накіраваўся да брата, каб астыць. Музыкі зноў зайгралі...

Юнак рашуча пакročыў да Зосі і, калі наблізіўся, нечакана для яе запрасіў на скокі першую дзяўчынку, што трапіла пад руку.

Зося — прыгожая, статная дзяўчынка, кідка на вока, смянаццаці гадоў, можа, на два гады маладзейшая за яго — заружавела... Аднак праз хвіліну жыва пастуквала абцасамі перад слабадскім хлопцам, равеснікам Івана, і памахвала прыгожай сурвэткай.

Калі пары раскрываліся, ішлі прыпеўкі. Спявалі вядомыя і тое, што прыдумвалі на хаду. Не бяда, калі нешта было неўпапад — люд разумеў. Музыкі пры спевах сцішваліся і давалі магчымасць адпачынаць.

Слабадскі, не без намёку, заводзіў:

*За плячыма восьм вёрст —
Не для адпачынку,
Каб набачыць ва ўвесь рост
Мілую дзяўчынку.*

Зося з наступным тактам бойка падпявала:

*Да той лавачкі за Рэччай
Зарэсце сцяжынка,
Не пральцецца з маіх вочак
Ні адна слязінка.*

Спрытна стукваючы ботамі, слабадскі задаловена чапурыўся і пасля наступнай пары — на падзіў складна — працягваў:

*Як пабачу я цябе —
Варуш чупрыну,
Не шукаю — не знайду
Лепшую дзяўчынку.*

Зразумелыя і даверліва-шчырыя словы слабадскога прыушталі музыкаў,

грамаду і асабліва радню чакаць, што прыдумае Зося.

*Вецер вее, вецер вее,
Жаўранак спявае,
Як сагрэці маё сэрца
Аніхто не знае.*

— Не абыдзеца без бойкі, — падумаў Янка, падышоў да Ігната і нешта патлумачыў брата.

— Не ведае правіца, што робіць лявіца. Анягож саступім?.. Не былі б мы Мірончыкі! Нам не ўпершыню бадзілы скручваць! — прыгразіў Ігнат. — Не тое бачылі. Хопаце шылам кашы! — не паварочваючы галавы да брата, заверыў Ігнат, падміргнуў і ўсміхнуўся дзяўчатам, што стаялі побач. Дзяўчаты згодліва засмялялі ў адказ.

— Праспявалі другія пеўні... Іван скакаў з Марылькай польку. Дзяўчынкай каля вясмаццаці гадоў, сьбраўкай з мінулага года, у меру кругленькай як у твары, так і ў стане,

Іван прыгарнуў дзяўчыну да сябе. — Цемра... Пастайм... Хай звывнуцца вочы, — сказаў ён.

Перш чым нешта пачало прагладцацца, хутаранін адчуў цеплыню грудзей і таханне Марыльчына сэрца...

Нос крануўся шчакамі, і пухленькая губка адазвалася цяплом пацалунка...

Марылька ўзяла Івана за руку: — Лезь за мною.

Ён падсаджваў паненку. Як толькі тая стала лезці наверх, галава дакранулася лытак... Рукі няўдала паспрабавалі падтрымаць шнуроўкі. Марылька страціла апору і з'ехала ўніз. Ягадзіцы слізганулі па твары Івана, і андарак на імгненне завіс над галавой.

«Падсыладам усё нагалі», — збянтэжыла хлопца думка.

Сэрца рэхам адазвалася ў скронях. Думкі пра другога каня развееўся быццам дым у ветранае надвор'е. Ён не ведаў, з чаго пачаць...

— Падам руку, — сказаў Іван, стукнуў ботам у сена і на паўметра падняўся адной нагой, потым другой і ўскочыў на тарпу.

Наверсе было значна святлей. Праз хвіліну, абедзвюма рукамі нацягнуўшы андарак на калены, падабраўшы ногі, Марылька, бы вінаватае дзіця, насцярожана сядзела побач...

Іван зняў жапан-безрукаўку і прылётна спіну. Паспрабаваў нахіліць Марыльку. Плечыкі не паддаліся.

— Матуля заўсёды нагадвае... калі на гулянкі іду: «Глядзі, глядзі, дачушка, шмат хто лухту непадзяваную нясець... Адно каб спусціць дзяўчыну. Нікому не папускайся, бо наглумяцца з цябе», — ціха патлумачыла яна і, памаўчаўшы, спытала: — Падзіў бярэць, што так апранаюся?.. Нічога не азначае... Горача пры скоках. Андарак — не ўпару.

Пульс у Івана сцішыўся. Усталявалася цішыня...

Ён сунцешліва паглядзеў спіну Марылькі.

— Мо лепей пайсці пад клёны? — спытаў хутаранін і здзіўвіўся: «Плятту ўсякую бязгледзіцу», і тут жа шчыра дадаў: — Ляж, не паляхайся... Прыемна глядзець на начное святло... Палоскамі прабіваецца ў шчыце... Марылька?.. Бач, у акенцы праглядаюцца далёкія зоркі... Безліч... Зіхціцца... Далёка... Кожная павойму... Адкуль і бяруцца... ды чэзнуць плоймай!.. Табе не цікава?

Яна павярнула і моўчкі абAPERлася на локаць побач.

— Хто нам не дазваляе цалавацца?.. Тата?.. Матуля?.. — працягваў разважаць Іван і павярнуўся насустрач. — Так не бывае... Яны ж цалаваліся?

Дзяўчына слухала.

— Прыемна штось пахне?.. Ці не суніцы, Марылька?.. Злётку — чарніцы, — змяніў гаворку Іван.

Цішыня...

Націраючы грудзі настоем на сушаных ягадах першаком, дзяўчаты клапаціліся аб пругкасці скуры і аб сваім абранніку. Настой рабілі асобна. Здаралася, што непасрэдна перад гулянкай выкарыстоўвалі і свежыя ягады — суніцы, чарніцы ці буюкі. Расцікалі іх проста на целе. Асабліва моцна дзейнічалі буюкі. Яны растуць сярод багуну і праз яго набываюць наркатычнае дзеянне. Таму зывачай буюкі называюць дурніцамі.

Шмат якія дзяўчаты карысталіся такой касметыкай і парфумай, каб у лазні давесці да ладу ўсё цела. Апроч таго, у кіпенні настойвалі зёлкі і лістоту, сарваную на Сёмуху. Зывачай сюды трапілі кветкі, радзей падківалі настой сухіх карычнікаў браткаў — палявых фіялак, каб аздаваць скуру галавы. З чаго і пачыналі.

Дзяўчаты бачылі ў гэтым і нейкія чары...

Галава ішла кругам. «Не варта лезці цалавацца, — падумаў Іван. — Скончыцца тым жа...»

Памяці Алеся Жука

15 кастрычніка 2022 года пакінуў нас вядомы беларускі празаік Алесь Аляксандравіч ЖУК, чалавек, які болей за пацігодку рэдагаваў пісьменніцкую газету «Літаратура і мастацтва» (1980—1986). Працаваў ён і ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», і ў часопісах «Маладосць» — намеснікам галоўнага рэдактара, у «Нёмане» і «Беларусі» — галоўным рэдактарам, інструктарам ЦК Кампартыі Беларусі, сакратаром Саюза пісьменнікаў...

Вельмі сімпатычны, прыягальны, аўтаргэтэты пісьменнік... Нарадзіўся на Случчыне, у вёсцы Клешаў 1 красавіка 1947 года. У 1965 годзе паступіў на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пісаць пачаў яшчэ ў школьныя гады. Першая кніга апавяданняў — «Асеннія халады» — пабачыла свет у 1972 годзе. Ён многа паспеў зрабіць у літаратуры. Адна за другой выходзілі кнігі — «Паляванне на старых азёрах», «Зоркі над палігонам», «Не забывай мяне», «Па саннай дарозе», «Паўстанак вяртаньня», «Паляванне на Апошняга Жураўля», «Праклятая любоў», «Чорны павой»... У першай палове 1990-х выйшаў двухтомнік Выбраных твораў Алеся Жука. І ранейшыя яго апавяданні, аповесці, і тое, што было напісана напрыканцы 1980-х — у першай палове 1990-х гадоў, часта перавыдавалася. Вядца, ці не ўсё з яго, Алеся Жука, прозы перакладзена на рускую мову. Кнігі выходзілі ў Маскве і ў Мінску. Апавяданні Алеся Жука перакладзіліся на мовы народаў былога Савецкага Саюза, на мовы краін Еўропы, Азіі. Дынамізм, спалучаны з прысутнасцю тонкай лірыкі, прыцягваў да яго прозы чытач розных пакаленняў. Нават тых крышчачу наўняны апавяданні з першай

кнігі, апавяданні, якія, пэўна, нараджаліся прама на лекцыях ва ўніверсітэцкіх аўдыторыях, застаюцца прыцягальнымі і сёння. Школьнае, студэнцкае каханне, адносіны паміж бацькамі і дзецьмі, вясковае святаўспрыманне горада, гарадскога жыцця, урбанізацыя і іншыя жыццёвыя і сацыяльныя з'явы паказвалі праўду, тое, што адбываецца вакол. Да прозы Алеся Жука быў і застаецца давер. Ці ўсё сказаў пісьменнік пра свой час?.. Зразумела, што пытанне рытарычнае. Ды і хто змог сказаць УСЁ?! Галоўнае, вядца, заключаецца ў іншым — ён жыў са сваім часам, са сваім пакаленнем. І шчыра, адказна пераносіў гэтае жыццё на старонкі апавяданняў, аповесцей... Творы Алеся Жука не абмінала крытыка. Пра зброенае ім у роднай літаратуры пісалі такія аўтарытэтыя аўтары, літаратуразнаўцы і крытыкі, як Уладзімір Ініламедаў, Дзмітрый Бугаёў, Алесь Марціновіч, Зіновій Прыгодзіч, Ірына Шаўлякова-Барзенка...

Сёлета Алесь Жук за кнігу прыродазнаўчых апавяданняў для дзяцей «Лаві зайца!» быў адзначаны Нацыянальнай літаратурнай прэміяй Беларусі. Пісьменнік — лаўрэат Прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусі імя Якуба Коласа, Літаратурнай прэміі Беларусі імя Івана Мележа... Да прозы Алеся Жука былі ўважлівыя кінематограф і тэатр. Творы празаіка чытаюць у школе, вучаюць у ВНУ краіны. Ёсць упэўненасць, што напісанае Алесем Аляксандравічам яшчэ на доўга застанецца ў полі зроку беларускага чытача. Месца Алеся Жука ў айчынай літаратуры — сваё ўласнае, зняць яго нікому іншаму не дадзена...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Глыбокі рэаліст і псіхолаг

Пайшоў у вечнасць Алесь Жук. Ён аддаўся вечнасці, нібы падагульніўшы здзейсненае. 50 гадоў назад выйшла першая кніга яго прозы «Асеннія халады». Міхась Стральцоў, высока ацэньваючы яе, сваю рэцэнзію назваў «Рунь халадоў не баіцца». Праходзілі гады, выходзілі ў Алеся Аляксандравіча кнігі за кніга, а яго проза па-ранейшаму, вобразна кажучы, халадоў не баялася. Як і падчас свайго дэбюту, ён гэтаксама заставаўся правафанговым свайго творчага пакалення, таго пакалення, якое непрыкметна стала ўжо

старэйшым. Здаецца, і не менш пісаў. Ды рупіцца асабліва не выпадала. Усё ж здзел быў зроблены вялікі, можна крыху і адпачыць. Тым больш што яго творы засталіся запатрабаваны не толькі чытачамі, але і выдавецтвамі. Пацярджэньне таму — і аднатомнік выбранага «Сок манга», выдадзены нядаўна, і кніга для дзяцей «Лаві зайца!», сёлета адзначаная Нацыянальнай літаратурнай прэміяй. Мы і пеццілі спадзяванне нежк адначыць гэта, толькі не паспелі. Рунь халадоў не баіцца... Ды гэта ў прыродзе. Калі ж гады падарвалі здароўе, то ўжо,

кажучы словамі класіка, «няма таго, што раней было». Ён і сам быў класікам. Быў. Пры жыцці не казалі — час сказаць ціпер. У гэтым я неаднойчы ўпэўніўся, перачытваючы яго двухтомнік з дарчым напісам. Ёсць у мяне і двухтомнік Яна Скрыгана, Алесем Жуком падараваны, бо да ўсяго быў ён і бібліяфілам. Увогуле, Алесь Аляксандравіч паспяхова працягваў мастакоўскія традыцыі Кузьмы Чорнага, Янкі Брыля, Івана Мележа, Міхася Стральцова і іншых знакамітых празаікаў, якія прытрымліваліся традыцыйнай манеры пісьма, застаючыся

пры гэтым глыбокімі рэалістамі і псіхолагамі. Да месца сказаць і пра тое, што Алесь Жук з 1980 да 1986 года быў галоўным рэдактарам «ЛіМа». Займаў і іншыя адказныя пасады. Быў намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Маладосць», сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Польмя», галоўным рэдактарам «Нёмана», галоўным рэдактарам часопіса «Беларусь». Ды пасады — пасадамі, але найперш ён быў і ёсць адным з самых выдатных беларускіх пісьменнікаў. Алесь МАРЦІНОВІЧ

Віктар ШНІП Журавель Алеся Жука (1.06.1947—15.10.2022)

у кожнага з нас ёсць свая птушка у цябе журавель які ляціць і ляціць душой над чыстым полем праз туман над замеценымі дарогамі дзе сонечны снег дзе па саннай дарозе ты ідзеш і ў табе жывуць сны пра маму і твой белы месяц і вечаровае сонца заўсёды будуць тваімі і ніякі гаркавы дым ні чорны павой не сваюць іх і табе ісці доўга праз асеннія халады дзе халодная птушка чакае цябе і твае ўспаміны пра паўстанак вяртаньня і сок манга які некалі піў у завулку незнамага горада які прасіў не забывай мяне і стаяла такая восень праклятая любоў пра якую немагчыма забыцца як пра паляванне на старых азёрах пра паляванне на твайго Апошняга Жураўля які жыве і будзе жыць які не паўторчыцца ніколі які водсветы зорак на пыткай вадзе зямлі і неба

Вузельчыкі, завязаныя сэрцам

Апошнім часам у літаратуры даволі часта можна напаткаць творы Уладзіміра Бабкова. З'явілася новае імя? Не, вярнулася забытае. Свой творчы шлях Уладзімір Ягоравіч упэўнена пачынаў яшчэ ў 60-я гады мінулага стагоддзя. Друкаваўся ў альманаху «Дзень паззіі», у часопісах «Вясёлка», «Бязрозка», «Маладосць»... Выдаў для дзяцей пазнавальную кнігу «Што такое БМП». Калі хто не ведае, патлумачу. Гэта баявая машына пяхоты. У канцы тых жа 1960-х — пачатку 1970-х гадоў яна была засакрэчаная, а хто служыў тады ў войску, нават распіску даваў пяць гадоў нікому нічога не раскажваць. Калі ж тагачасны цуд ваеннай тэхнікі быў афіцыйна ўзяты на ўзбраенне, яе раскажэцілі. Пасля гэтага Уладзімір Бабкоў і пазнаёміў дзетак з БМП.

Ёсць у яго і кніжка з больш звычайнай назвай — «У камбайна — імяныны». Таксама пазнавальная, займальная. Іначай і быць не магло. Ад нараджэння таленту не пазбаўлены, а яшчэ добра ведае псіхалогію маленькіх чытачоў. Перш чым стаць журналістам, пісьменнікам, працаваў настаўнікам. Пісаў нарысы, артыкулы, агляды творчасці пачаткоўцаў, рэцэнзаваў кнігі. Пэўны час кіраваў літаратурным аб'яднаннем пры буда-кашальскай раённай газеце «Авангард». Былі і іншыя месцы працы, а пасля...

Слова яго сяброў вядомаму пісьменніку Міколу Чарняўскаму: «Але, як гэта часта здараецца з таленавітымі людзьмі, няўмольны лёс не заўсёды бывае добразычлівым да іх жыццястойкасці і маральна-псіхалагічнай трываласці. Нават да той жа бытавой паўсядзённасці, калі бывае цяжка ўтрымацца ад мноства жыццёвых спакусаў і звычай, якія нараджаюць такое ж мноства ўсялякіх няўзязак і праблем, што падточваюць, няўхільна спрыяючы згасанню цікавасці да творчасці, да сям'і, да працы нармальнага жыцця. Такой долі, на вялікі жаль, не ўдалося пазбегнуць і майму земляку». Прамаўляе гэта Мікола Мікалаевіч у прадмове «Успамін, ад якога баліць» да кнігі Уладзіміра Бабкова «Засталася толькі памяць». Дарчы, яна не першая ў яго пасля творчай «рэабілітацыі». У Выдавецкім доме «Звязда» выйшаў займальны, пазнавальны, даціпны, вясёлы, але разам з тым і сур'ёзны зборнік для маленькіх «Янот-пілот». У Гомелі — гэтакія ж адметныя кніжкі «Хто прыручыць Чупакабру?».

«Засталася толькі памяць» па жанры аповесць-быль, вяртанне аўтара ў гады свайго мінулага. Гэта, дарчы, не першая такая яго спраба. Напісаў і кнігу «Дарога на Салтанайку». Аднак яна — свайго роду справаздача за ўвесь прайдзены шлях. Працуючы над ёй, тлумачыў што да чаго Міколу Чарняўскаму: «Ты зразумеў маю задуму: калі аповесць выдадуць, хоць маленькая памяць і пра бацьку, і пра маці,

і пра сваю вёску застанецца. А гэта ж наша радзіма, няхай сабе не такая вялікая, але ж наша. Ці не так?»

Так! Сапраўды, гэта ўсё тое, пра што аўтар твора і прамаўляе ў згаданым лісце. З задачай, якую ставіў перад сабой, Уладзімір Бабкоў справіўся цудоўна. Эпітэт «цудоўна» — не завышэнне. Трэба ж напісаць гэтак па-майстэрску, каб за летнія месяцы, на працягу якіх адбываюцца падзеі (першапачатковая назва твора «Балотнае лета»), ва ўсёй паўнаце паўстала жыццё яго роднай палескай вёскі ў першыя пасляваенныя гады. Персанажы твора толькі што скончылі пачатковую школу, працягваюць вучобу будучы ў сямігодцы, што знаходзіцца ў суседняй вёсцы. У яе і кіруюцца «на разведку».

Дзякуючы таму, што твор удала кампазіцыйна выбудаваны, а тое, што адбываецца ў гэты момант, падсілкаваецца з ранейшага жыцця падлеткаў і іх блізкіх, паўстаюць запамінальныя малюнкы тагачасных абставін. Раскрываецца побыт вясцоўцаў, даўнія традыцыі. Нішто не прыдуманна, таму і праўдзіва. Багаты ўнутры свет дарослых, не пазбаўлены пэўнага практыцызму, канешне, розніцца ад таго, які ўласцівы іх дзецям ці ўнукам. Але ў іх ён па-свойму багаты.

Аповесць атрымалася і паэтычна-светлая, і шчыmlіва-настальгічная, у нечым і з драматычнай падсветкай. Як і ці не заўсёды, калі з вышнім пражытага вяртаешся ў свой зусім юны час, а над тваім сённяшнім дамінуе памяць. Таму і завяршае яе Уладзімір Бабкоў так: «Я сказаў бы, памяць з вузельчыкамі, якія завязаліся, здавалася б, не заўсёды ўмела і трывала, як гэта і бывае ў маленстве, а выйшла, што на ўсё жыццё. Каб, перабраючы іх, як тыя каралі, праз гады хоць на імгненне выйсці на след далёкай і незваротнай ужо радасці. Іначай, напэўна, і не магло стацца, бо кожны з гэтых вузельчыкаў завязваўся сэрцам, якое ў той час яшчэ не паспела набрацца крыўды і болю, агрубець ад чэрстваці, здрады і падману, зайздрасці і хцівасці, звычайнай абыякавасці. Тое лета не забылася».

Думаю, што яно не забудзецца кожным, хто пазнаёміцца з гэтай споведдзю. Снежкі маленства Валодзі і яго сяброў у пэўнай ступені стануць і іх сцэжкам, бо ў аповесці, кажучы словамі Міколы Чарняўскага, «адчуванне сустрэчы з чымсьці родным і ўзвышана-язымным, што працягвае прыносіць у сэрца радасць і асалоду жыць. У дзівоснай згодзе з прыродай, у святле бяроз Ясенінскага гаю, у свеце добрых, блізкіх табе людзей». А юны чытач эпохі сеціва, хочацца спадзявацца, пазнаёміўшыся з творам, па-іншаму зірне на сваіх дзядоў і бабуль, а то і прадзедаў і прабабуль, зразумее, што ў жыцці ёсць шмат вечных радасцей. На іх, і таго, што азмрочвае яго. Толькі, на шчасце, светлае пераважае.

Міхась ЯНОВІЧ

Пра тое, што сапраўды пісьменнік можа жыць у Гомелі, за нейкіх семдзесят кіламетраў ад твайго хаты, я нават не задумваўся: адкуль яму там узяцца? Ахвочама да чытання, трапіўша мне аднойчы ў нашай вясковай хаце-чытальні альманах «Літаратурны Гомель». Прачытаў у ім апавяданне Міхаса Даніленкі «Родная зямля» — і ўсе сумненні развясціся. Зразумеў: пісьменнікі жывуць не толькі ў Мінску. А калі праз колькі часу

пераўвасабляліся ў адметныя літаратурныя творы — аповесці, апавяданні, нарысы, абразкі, былі. Сабраныя ў кнігах «Майская навалніца», «Наваселле», «Наш дом», «Запаветны акіян», «Маці Мар'я», «Журлівіца», «Родная зямля». «Дзве зоркі», яны кранаюць сваёй праўдзівасцю, тонкім веданнем жыцця і чалавечай псіхалогіі.

Пасля выхату на пенсію змяніў звыклы гарадскі лад жыцця на вясковы: перабраўся жыць на родную Лоеўшчыну,

— Не перажывай. Адна-дзве хвіліны, пакуль мы сіганём пад падлогу. А там — шукай ветру ў полі, — пераконваў яго Сцяпан Халайчэў.

Карацей кажучы, мы ўсё ж рванулі. Памятаю, недзе з гарачкі я так спяшаўся, што на камянях пакінуў ладны лапкі з крыса шыняля. Дарэчы, на спінах у нас, як кляты, святліліся дзве літары «SU» (Савет Уніон, ці «Савецкі Саюз»). Я загадаў ў некага вымяняў сіні берет і вывернуў яго, каб не было відаць літар «SU».

маляваў партрэты Варашылава, Будзёнага, Жукава...

А дэмабілізаваўся, бо тады не хапала ў краіне настаўнікаў. Мне з Рэчыцы ў часці прыслалі даведку, што я ў 1941 годзе скончыў Рэчыцкае педвучлілішча і магу працаваць настаўнікам малодшых класаў.

З Халайчавым мы прадоўжылі сябраваць. Жыві ён у горадзе Прахадным у Кабардзіна-Балкарскай аўтаномнай рэспубліцы. Узначальваў там аптэку:

Міхась Даніленка.

атрымаў з рэдакцыі «Гомельскай праўды» ліст за яго подпісам, то канчаткова паверыў у такую рэальнасць. Памятаю, Міхась Пятровіч даволі крытычна прайшоўся па маіх вучнёўскіх вершах, зрабіўшы ім прысуд: «Сыраватыя, друкаваць яшчэ рана»...

Што ж да першага знаёмства, дык яно адбылося пазней, калі я ўжо вучуўся і працаваў у Мінску. Прыхаўшы ў камандзіроўку на радзіму, каб адзначыцца, зайшоў у рэдакцыю абласной газеты. А менавіта — у кабінет з шыльдачкай «Аддзел культуры». І там убачыў за сталом яго: маладзжава-хударлявага, з каптой пышных валасоў, яшчэ не кранутых сівізнаю, на першы погляд маўклівага, не ахвотнага да размовы, тым болей — з незнамым хлопцам. Ды з поціскам рукі гэта ўсё праз нейкую хвіліну распагодзіла быццам прыхаваныя да пары да часу прывязаная ўсмешка: «Што новага ў сталіцы?».

З пісьменніцкага даведніка, які прадаваўся тады ў мінскіх кнігарнях, я ўжо ведаў некагорыя падрабязнасці з біяграфіі пісьменніка: дзе нарадзіўся, вучуўся, што напісаў, якія выпрабаванні выпалі на яго долю ў часы ваеннага ліхалецця. А пагаварыўшы з ім, яшчэ болей зразумеў, адкуль магла ўзяцца замкнутасць у яго характары, непрыкметная, на першы погляд, суровасць, і нават адценне нейкай таямнічасці.

Мабілізаваны ў першыя дні вайны, Міхась Даніленка, прайшоўшы вучобу ў запасным палку, стаў знішчальнікам танкаў. Вясной 1942 года ў баях пад Харкавам быў кантужаны і трапіў у палон. Пачаліся блуканні па канцлагерах Аўстрыі. Змардаваны, знясілены ад голаду, з сотнямі такіх жа нявольнікаў прабіваў штольні ў скалах, будаваў канатную дарогу, цягаў вялізныя скрыні, грузжаныя камянямі ды цэмантам. На пачатку вясны 1944 года яму і яшчэ двум ваеннапалонным удалося зрабіць пралаз у калючай агароджы і выбрацца на волю, уцячы ў горы.

Пасля вайны, адслужыўшы яшчэ некалькі месяцаў у арміі, вярнуўся ў родныя мясціны. Спачатку працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў Казяроўскай сямігодцы, а затым яго запрасілі на працу ў рэдакцыю абласной газеты, дзе застаўся на доўгія трыццаць гадоў.

Шматлікія ўражанні ад сустрэч з вясковымі, рабочымі, воднікамі, леснікамі, настаўнікамі, аграномамі, студэнтамі, а пазней — з нафтаздабытчыкамі Палесся клаліся ў аснову не толькі надзённых газетных матэрыялаў, але, прайшоўшы праз прызму аўтарскага пераасэнсавання, мастацкага загляблення ў чалавечыя пачуцці і характары, вывераныя сэрцам, пад пяром пісьменніка

З любоўю да жыцця і людзей

Цяпер можна толькі падзівіцца з гэтага, але тады, у далёкую часіну маленства, мне чамусьці думалася, што ўсе пісьменнікі, якіх ведаў па школьных чытанках, па бібліятэчных кніжках, па творах, што змяшчаліся ў газетах ды часопісах, жывуць і працуюць у сталіцы. А дзе ж яшчэ, бо ўсе гэтыя кнігі, часопісы і газеты, у якіх яны друкуюцца, выходзяць у Мінску. Ім далёка хадзіць не трэба. Напісаў і аднёс у рэдакцыю. Не трэба адсылаць поштаю, як гэта рабіў я.

дзе ў вёсцы Багатая Града (апошнім часам у пісьмах да мяне ён падпісваў чамусьці, напэўна, бліжэй да гістарычнай назвы — Пустая Града) займаў невялікую гаспадарку, якая, асабліва ў летнюю пару, давала клопатны селянскі занятак рукам ды нагам, лячыла ад гарадскога тлуму і мітусні. Знаходзіў таксама час, каб нешта пісаць. І для дарослых, і для дзяцей.

Не стала Міхаса Пятровіча Даніленкі 24 лютага 2019 года, калі яму ішоў дзевяноста сёмы год нарадзіўся 28 кастрычніка 1922-га). Лёс быў усё ж спагадлівы да пісьменніка-ветэрана, даволі шчодра кампенсавалі яму бязлітасна адабраную вайной маладосць і ўсе пакуты, што выпалі на яго долю. Засталіся цудоўныя творы, што прыйшлі да чытача. Засталося і тое, што ў друк не трапіла.

Мікола ЧАРНЯЎСКІ

Уцёкі з апраметнай

Шчыра кажучы, успамінаць, як уцякаў з палону, не люблю... Здаецца, толькі адзін раз, сядзячы за святочным сталом, прызнаўся сыну Сашу, як зэта нялёгка.

Палон адбываў у Аўстрыі — у многіх лагерах. Запомніўся адзін — самы жорсткі — у Цэль-ам-Цылеры, невялікім гарадку ў тырольскія Альпах, што знаходзіўся на горнай раці Цылер. (Як у нас — Магілёў-на-Дняпры.)

Будавалі падвесную дарогу. Па-нямецку сайльбан, «канатная дарога». Даводзілася, вылузваючыся з апошніх сіл, цягнуць на гару таўшчэзны металічны канат. Пасля, калі яго падвесілі на высячэзных матых, па ім на металічных катках павінны былі снаваць знізу ўверх і зверху ўніз умяшчальныя скрыні. У тых скрыніх мы, ваеннапалонныя, загрузалі папярковыя мяшкі з цэмантам. Прабівалі ў гарах штольнію. Пасля праз тую штольнію ўніз, дзе размясцілася гідрэлектрастанцыя, павінна была рынуцца вада. І круціць лапаткі турбін.

Войскі, якімі камандаваў генерал Талбухін, падыходзілі да Аўстрыі. Каб не легчы касцямі на праклятым сайльбане, я, Сцяпан Халайчэў і яшчэ адзін вязень (з Украіны) вырашылі ўцякаць.

Барак стаў у даліне на шматлікіх драўляных падпорках. Азароджаны калючым дротам. Па перыметры паўз дрот хадзіў нямецкі вартавы. Мы падлічылі яго крокі (тым займаліся не адны суткі). Пакуль салдат крочыў ад вугла барака да вартаўнічай вышкі (на ёй чамусьці не маячылі яго зменічыкі), трэба было «пранірынуць» за «калочку».

«Пралаз» мы зрабілі загады. Цяжка было ўгаварыць тых, хто заставаўся ў бараку, прывізаўшы драўляна-стружачную пліту і натрымаць, пакуль мы «нырнём» пад падлогу. Памятаю, асабліва баляўся зямляк з Бабруйска.

— Гэта ж верны расстрэл, — мармытаў ён.

Цяпер галоўная задача — хутчэй дабрацца да перавалу. Мы былі ўпэўнены, што сабак на следзе не пусцяць. Адкуль тыя сабакі? Вайна наварочвалася на вызваленне, якое ледзь угадвалася ў будучыні.

Мы пралічыліся (маладыя, нявопытныя). У гарах была зіма. Даводзілася назіраць за тым, ці не злучаны з далінай фальварак, што прымасціўся высока ўгары. (Чамусьці птушак у аўстрыйскія Альпы я не сустракаў.) Дарэчы, пазней мне давялося пабываць у Судэтах (на тэрыторыі Польшчы і Чэхаславакіі). А яшчэ пазней бачыў Каўказскія горы (у Абхазіі). І мушу сцвярджаць: у кожных гор сваё «адценне», свой вопік, свая таямніца...

Знясіленыя, мы блукалі па Альпах не адзін тыдзень. Баляўся распальваць агонь: з даліны дым вёўдэся за некалькі кіламетраў. Часам абсіджваліся ў хлеўчуках высока над далінай. У іх запасліваю аўстрыйскія баўэры нарыхтоўвалі сваім шматлікім рагулям на зіму сена. Дарэчы, у многіх (у тых гады!) ад хлэўчковай у даліну хадзілі маленькія павяньныя «калыскі». Электраматоры цягнулі па пракладзеных канатах у даліну цюкі з сенам.

У час вандравак украінец трапіў пад кулю нейкага паліцэйскага, які брыў у гарах і сустраў траіх мурзатых, худых будзгя. А нам з Халайчавым пашанцавала.

Нас затрымалі, знясіленых, на адной са станцый у даліне. Нікога нават не здзівіла, што двое дахадзгя драмалі каля будынка чыгуначнага вакзала...

Мне хочацца ў думках соты раз падзякаваць пажылым дзядзькам-салдатам (аўстрыйцам) з даўжэўнымі вінтоўкамі. (Ці не з імперыялістычнай вайны? Дзень і ноч яны зналі нас да граніцы са Швейцарыяй. Ніколі не думаў, што можна ісці і адначасова стнаць. Тычыніся лбом у спіну таго, хто сунецца перад табой, агламошчыся на нейкі міг, а потым зноў упадаеш у забыццё... Не ведаю дакладна, але нехта з тых, хто брыў поруч са мною і Халайчавым, здзіўляўся:

— Гэта ж недзе ў гэтых мясцінах некалі пераходзіў з войскам Сувораў праз Альпы.

Толькі калі ступілі на нейтральную швейцарскую зямлю (многія — помню — падалі і чалавалі яе), нам канвайры абрадавана паведамаць: «Удалося адарвацца ад нацстаўлі, якія павінны былі абавязкова ўсіх вас знішчыць».

У Швейцарыі мы нейкі час лічыліся інтэрніраванымі. (Да арміі Талбухіна пакуль не даялі.) І паціўчы рыхтаваліся да пераезду ў занятую савецкімі войскамі Германію. Дарэчы, у горадзе Плаўэн у ваеннай часці, дзе спачатку служыў, я аднавоўдзіў быць мастаком. Афармляў чырвоны куток. Маляваў фубамаі, якімі старшыня забяспечваў удосталь, ордэны Леніна, Чырвоная Сцяга, Чырвонай Зоркі. Па клетках

перад вайной жа закончыў правізарскае аддзяленне Растоўскага медінстытута. Быў ён у мяне ў Гомелі. Прывязджаў з Кіева, дзе праходзіла адна саюзная нарада медыцынскіх работнікаў. Усё праціў, каб я пабываў у яго:

— Ты мне як брат. Прывязджай — з акна маёй кватэры відаць Эльбрус.

Шкада, не змог. І дазэтуль не магу сабе дараваць. Ды цяпер ужо, як кажуць, нічога не зробіш.

2012 г.

Як мяне «прымалі ў пісьменнікі»

У Саюз савецкіх пісьменнікаў (так тады ён называўся) мяне прынялі ў 1950 годзе. Памятаю, што білет за подпісам Аляксандра Фадзеева мне на-сяброўска, без усякага «тіетэту» ўручыў Павел Нікіфаравіч Кавалёў. Быў ён тады адказным сакратаром Саюза пісьменнікаў Беларусі.

— Трэба было б ва ўрачыстай абстаноўцы, ды не выйшла. Не крыўдуй, — папярэдыў ён.

Да самых апошніх дзён я сябраваў з Паўлам Кавалёвым. Ёсць у мяне падарны ім двутомнік з яго аповесцю «Чырвоны лядок»... Цудоўны быў чалавек!

А прымалі мяне ў пісьменнікі на секцыі прозы. Помніцца, я прачытаў сваё апавяданне «Лідзія Іванаўна». Твор быў пра маладую настаўніцу, якая толькі скончыла педвучлілішча. Ёй няёмка нават было, калі «велічалі» Іванаўна. У зале знаходзіліся Янка Брыль, Аляксей Кулакоўскі, Макар Паслядовіч, Іван Шамякін ды іншыя пісьменнікі. Сядзеў у першым радзе з кіём у палатняным фрончы (тады модным) і Янка Маўр. Думаецца, я прачытаў няблаза. (Нездарма ў інстытуце па прадмеце «Выразнае чытанне» чытаў «Камсамольскі білет» Аркадыя Куляшова.) Калі закончыў, пачалі хваліць. Але праз нейкі момант Янка Маўр кінуў фразу:

— Нядрэнна напісана. Толькі не ведаю, для каго: для Лідзіі Іванаўны ці для дзядзю?

Трэба дадаць справядлівасць: «адлуп» Маўру далі і Брыль, і Кулакоўскі, і Шамякін.

— Мне здаецца, Іван Міхайлавіч, апавяданне з задавальненнем будуць чытаць і раевеннікі Лідзіі Іванаўны, і дзедзі, і мы з вамі...

Пасля таго ў мяне былі пісьменніцкія білеты (калі іх мянялі) за подпісам Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Васіля Зуёнка. А вось фразу, кінутую некалі аўтарам «Палескіх рабінзонаў», помню і да гэтага часу. Мудрэць стары!

Апавяданне ж надрукавалі ў часопісе «Беларусь» з цудоўнымі малюнкамі мастака С. Раманава. А я маладую дачку назваў Лідзія.

Ліпень 2012 г.

Публікацыя Міколы ЧАРНЯЎСКАГА

Дзе цёплыя промні сонца...

Экспанаваць работы выстаўкі «Анатоль Тычына. Чароўны Мінск», якая адкрылася яшчэ ў першай палове верасня ў галоўным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея, планавалася толькі месяц. Аднак навіна — экспазіцыя працягвае працаваць да 13 лістапада.

Тычына шматгранны

Выстаўка Анатоля Тычыны ў НММ — не першы зворот да спадчыны мастака сёлета. 125-годдзе з дня яго нараджэння не магла абсціць ўвагай, напрыклад, Нацыянальная бібліятэка. Усё лета дэманстраваліся выданні аб жыцці і творчасці аўтара, каталогі выставак, у якіх ён удзельнічаў, эстампы з фонду бібліятэкі, найлепшыя выданні, вокладкі і ілюстрацыі да якіх стварыў графік... Увогуле, варыянт для бібліятэкі бяспройгрышны. Найперш упрыгажэнне бібліятэкі творами знакамітага мастака-графіка ёй толькі на карысць. Да таго ж рэдкага наведвальніка, ды аматара выяўленчага мастацтва наогул, не зможа не зацікавіць творчасць Анатоля Тычыны. Па-першае, гэта майстар замалёвак: яшчэ падчас вучобы рабіў вялікія поспехі ў натуральных эцюдах і гарадскіх пейзажах. Па-другое, ён выдатна ведаў творчасць папярэднікаў, разумее, як стваралі найлепшыя рускія і заходнеўрапейскія жывапісы. Менавіта таму ў юнацтве яму ўдалася рабіць копіі з класічных твораў. Між тым, а гэта па-трэцяе, як творца бурлівага XX стагоддзя ён імкнуўся выпрацаваць уласны пошук. Ужо ў першых творах Анатоля Тычыны (напрыклад, «У сібірскім замішчы», «На рацэ Іртыш», «Вярблюдзі» (усе 1920), «Аўтапартрэт» (1921), «Вандруны кітайскі тэатр» (1922)) відэочнае імкненне да асаблівага стылю — спалучэння мадэрну і канструктывізму. І гэта ўсё да таго часу, калі ён змог стаць запатрабаваным мастаком-ілюстратарам Беларускага дзяржаўнага выдавецтва, калекцыянерам і прапагандыстам экслібрыса, мастаком-афарміцелем многіх беларускіх музейных і выставачных экспазіцый Мінска і Масквы 1920—1960-х гадоў, адным з першых мінскіх дызайнераў... Як тут не зацікавіцца?

Сёння, дзякуючы ўвазе мастацтвазнаўцаў і музейшчыкаў да творчасці Анатоля Тычыны, глядаць мае магчымасць адкрыць ці пераадкрыць для сябе створанае знакамітым мастаком. Бо, на жаль, звестак пра яго жыццё і творчасць у адкрытым доступе даволі мала. Важныя факты, пэўныя дэталі і падрабязнасці трэба адшукваць. Шмат даведацца

дапамагаюць кнігі Віктара Шматава і Аляксандра Шлюбскага, аднак яны, зразумела, вузакіраваныя і, мякка кажучы, не новыя. Ахвотны хіба толькі можа знайсці невялікі альбом «Анатоль Мікалаевіч Тычына (1897—1986). Мой Мінск», выдадзены ў 2008 годзе.

Таму выставачныя праекты з графікай мастака надзвычай каштоўныя. Змест экспазіцыі ў Нацыянальным мастацкім музеі — больш за 80 твораў за паўвекавы перыяд творчасці Анатоля Тычыны з калекцыі НММ і БДАМЛіМ. Вядома, што ў гэтых вялікіх зборах захоўваецца больш за 750 твораў майстра, якія, магчыма, чакаюць свайго часу, каб быць сабранымі ў адзін альбом.

Мінуўшчына далёкая

Арганізатары абяцаюць: «На юбілейнай выстаўцы глядач убачыць увесь шырокі дыяпазон і разнастайнасць творчасці майстра, пачынаючы з вытанчаных твораў 1920-х гадоў у стылістыцы «Свету мастацтва», а таксама судам уцалелых малюнкаў і плакатаў перыяда індустрыялізацыі 1930-х, графічнага афармлення беларускіх часопісаў 1920—1930 гадоў Беларускага дзяржаўнага выдавецтва, у тым ліку ў ўнікальнага збору эскізаў стандартных «супрэматычных» вокладак 1930—1931 гадоў (калекцыя БДАМЛіМ), да некалькіх класічных твораў з велізарнай калекцыі экслібрысаў, замалёвак з натурны селгаскаму Палесся 1946 года, «Водны транспарт Беларусі» і дызайн абротаў цукерак мінскай фабрыкі «Камунарка» (са збору БДАМЛіМ).

Сярод найбольш цікавых работ, якія сталі візіткай Анатоля Тычыны, — экслібрысы дырэктара Мастацкага музея Алены Аладавай (1972) і самога Дзяржаўнага мастацкага музея БССР (1960). Яны вельмі добра дэманструюць творчыя магчымасці гэтага графіка і паказваюць, наколькі экслібрыс неаддзялены кірунак мастацтва. Нельга не згадаць і жамчужыну гэтай выстаўкі — вокладку да кнігі Янкі Купалы «Магіла льва» (1926). Няхай сабе пра яе сказана шмат, але не лішне было б заўважыць, што гэта найлепшы прыклад стрыманасці і лаканічнасці, выдатных уласцівасцей ілюстратара.

Мінск чароўны

Анатоль Тычына заслужана лічыцца мастацкім летапісцам сталіцы нашай краіны. Сюды ён прыехаў пасля заканчэння вучобы ў мастацкай школе ў Омску. Застаўся выпадкова, з-за вядомых акалічнасцей. Тады, у 1922 годзе,

«Вечэрні Мінск», 1957 г.

Анатоль Тычына і пачаў адлюстроўваць Мінск і рабіў гэта на працягу больш як паўстагоддзя. Сёння гэтыя творы счытаюцца як прывячэнне даваеннаму гораду і яго пасляваеннаму аднаўленню. Акрамя асаблівасцей розных перыядаў жыцця сталіцы (напрыклад, паказу індустрыяльнага Мінска ці горада ў перыяд акапацыі), мастак здолеў перадаць зразумелае кожнаму, роднае і пазнавальнае: ранішняю свежасць і цёплыя прыемкі, спакойнае немітуслівае жыццё людзей вялікага горада... Амаль кожнай рабоце выстаўкі ўласцівы матыў свежасці, маладосці, надзеі. Зразумела, што многія работы створаны па дзяржаўным заказе, аднак пасля выканання задання графік працягваў самастойную працу ў гэтым кірунку. Скажаць яму было што.

Сярод аб'ектаў, якія выявілі ў графіцы, — Сталінскі праспект, Палац прафсаюзаў, Дом афіцэраў і вакзал, адрэстаўраваны пасля вайны. Як правіла, іх суправаджаюць мяккія, цёплыя промні сонца, пад якія нібыта не трапляюць напярэбраныя вуліцы, недабудаваныя дамы... Ідэальны горад Мінск — такім ён застаўся ў графіцы мастака з мінулага, такім яго хочацца бачыць і нам, сучаснікам. Бывае, атрымліваецца.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Можа быць, Вы мяне ашчаслівіце...»

Маштаб прысутнасці беларускага графіка Анатоля Тычыны (1897—1986) у экслібрыстыцы XX стагоддзя даволі вялікі. Па-першае, да стварэння кніжнага знака Анатоля Мікалаевіч прычыніўся ці не на самым пачатку свайго творчага жыцця.

З 1923 па 1940 гг. графік выканаў каля 20 экслібрысаў. Сярод іх — экслібрысы мастацтвазнаўца Міколы Шчакаціхіна, крэязнаўца, этнографа, фалькларыста, мовазнаўца Міколы Каспяровіча, пьсьменнікаў Янкі Маўра і Віталія Вольскага, педагога Уладзіміра Зенчанкі, спявачкі Ядвігі Шлюбскай, доктара Васіля Палонскага, настаўніка спеваў Вячаслава Чарнякоўскага і іншыя работы. У 1928 годзе ў Мінску была нават выдадзена кніга — «*Exlibris*» А. Тычыны. Пад адной вокладкай змяшчалі 16 экслібрысаў. Ілюстрацыям папярэднічаў гісторыка-біяграфічны нарыс, у якім Аляксандр Шлюбскі (1897—1941?) вельмі сцісла выклаў характарыстыку тагачаснага стану беларускага экслібрыса як з'явы і коротка падаў біяграфію Анатоля Мікалаевіча.

А па-другое, у 1960—1970-я гг., адчушы новы ўсплёск цікаўнасці да кніжнага знака, беларускі графік выступіў не толькі графікам-екслібрысістам, але і палымяным прапагандыстам экслібрыстыкі, разам з мастацтвазнаўцам Віктарам Шматавым падрыхтаваў і выпусціў кнігу «Беларускі кніжны знак» (Мінск, 1972), вёў актыўнае ліставанне са збіральнікамі, мастакамі экслібрысаў з Расіі, Украіны. У Беларусі дзяржаўным архіве літаратуры і мастацтва захоўваецца велізарная калекцыя лістоў да Анатоля Тычыны — ад Якава Бердзічэўскага, Георгія Вілінохава, Сяргея Фарцінскага, якія і праз дзесяцігоддзі (а Якаў Ісакавіч, які жыве ў Германіі, і зараз працягвае справу збірання кніжных знакаў і папулярнасці экслібрыстыкі яны выключнай з'явы і ў мастацтве, і ў кніжнасцтве) застаюцца прызнанымі аўтарытэтамі ў галіне экслібрыстыкі.

...У 1920-я гады карэспандэнтам Анатоля Мікалаевіча быў і леныградскі бібліятэчны работнік, бібліяфіл, калекцыянер і даследчы экслібрысаў Міхаіл Лерман (1884—1942). Член Леныградскага таварыства экслібрысістаў. Вядома, што таварыства існавала з 1922 да 1930 года. У 1930-м самастойнае існаванне таварыства завяршылася, на яго аснове стварылі асобную невялікую секцыю пры Леныградскім таварыстве бібліяфілаў.

Міхаіл Лерман сабраў даволі значную па тым часе калекцыю мастацкіх і гербавых экслібрысаў. Недзе каля 4000 знакаў. Пасля смерці ўладальніка ўдава перадала гэты збор у дар Дзяржаўнай публічнай бібліятэцы.

З ліста Міхаіла Лермана ад 8 чэрвеня 1927 года: «Шматпаважаны Анатоль Мікалаевіч! Атрымаў я Вашы знакі. Дзякуй. У абмен дасылаю Вам прыкладзеныя знакі. Я асабіва не цікаўлюся рознымі колерамі паперы — наўрад ці хто нават можа назваць іх варыянтамі. Калі жадаеце, можаце даслаць мне ўсё на ўсіх паперах, я якімі-небудзь дублетами іх рэваншырую.

З павагай да Вас М. Лерман».

Перапіска даволі дэлавая, сухаватая. І многія акалічнасці маглі б высветліцца, калі б удалося здзейсніць віртуальнае падарожжа ў далёкія 1920-я... Уражвае сам факт

стасавання Лермана і Тычыны, які ўсёго толькі чатыры гады як пачаў займацца вырабам кніжных знакаў. Першыя вартыя, з пункту гледжання самога мастака, кніжныя знакі А. Тычыны адносяцца да 1926 г. Вось і Аляксандр Шлюбскі піша ў згаданай кнізе: «...У галіне *exlibris* А. М. пачаў працаваць з 1923 г., першыя спробы засталіся праектамі; у гэтай кніжцы даюцца знакі 1926—27 гадоў». Пра амбіцы экслібрысістаў Леныграда, узровень іх бібліяфілскай культуры можна толькі здагадавацца... І вось прыйшла вестка, што і ў Беларусі разгарнулася пэўная ўвага да кніжнага знака. Хутчэй гэтаму паспрыялі стасункі асобных мастакоў з Мінска, Віцебска з калекцыянерамі з Леныграда. А можа яшчэ дапамог і артыкул вядомага рускага паэта, перакладчыка Сяргея Гарадзекага, які ў 58-м нумары «Известий Ц.И.К. С.С.С.Р.» за 1927 год пісаў, што «нужно отметить повальное увлечение белорусской интеллигенции экслибрисами, иногда очень интересными»... І як жа было ў такім разе не расшукваць і экслібрысы, і яны былі не пазнаёміцца з адным з іх аўтараў?..

30 снежня 1927 года Анатолю Мікалаевічу прыходзіць новы ліст ад леныградскага калекцыянера: «Шматпаважаны Анатоль Мікалаевіч! З Новым годам! І Вы знаходзіцеся ў спісе маіх *ex libris*'ных карэспандэнтаў, ды амаль нічога я ад Вас за апошні час не атрымліваў. Можа быць, сваім прывітаннем да Новага Года я нагадаю пра сябе, і Вы чым-небудзь мяне ашчаслівіце. Я, канешне ж, буду рады неадкладна даслаць Вам і кампенсацыю. Усяго добрага. З павагай да Вас М. Лерман». Апошні сказ з ліста Міхаіла Якаўлевіча падштурхоўвае да думкі, што ўжо напрыканцы 1920-х Анатолю Тычына не толькі рабіў кніжныя знакі, але, магчыма, і калекцыяніраваў іх.

16 мая 1928 года Лерман піша ў Мінск: «Шматпаважаны Анатоль Мікалаевіч!

Ужо вельмі даўно не атрымліваў я ад Вас навінак з галіны Кніжных знакаў, а таму вырашыў напісаць Вам, нагадаць пра сваё існаванне, даслаць Вам некалькі знакаў і прашу Вас адказаць мне і даслаць як Вашы працы, так і чужыя. На абмен я, канешне ж, неадкладна дашу Вам нешта з маіх шматлікіх дублетаў.

Чуў я, што павіна выйсці ў свет і Ваша кніжачка — пра *ex libris*'ы. Калі яна ўжо з'явілася, то ці не навучыце Вы, калі ласка, як яе атрымаць.

З нецярпеннем буду чакаць Ваш, спадзяюся, хуткі адказ...»

І яшчэ адзін ліст ад Лермана захоўваецца ў багатым на эпistolарную спадчыну фондзе Анатоля Тычыны ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва — ад 25 чэрвеня 1928 г. Зусім кароткае пасланне Міхаіла Лермана: «Шматпаважаны Анатоль Мікалаевіч! Днямі выходзіць з друку XI — XII вып. «Трудов Лен. Общ. Экслибрисистов». Кошт 2 р. 75 к. Паведаміце, ці выслыць яго Вам? Можна і накладным плацінам. Чакаю адказу. З павагай да Вас М. Лерман».

Карэспандэнт графіка, экслібрысіста, першыя работы якога ўжо выклікалі цікавасць і за межамі Беларусі, жыву ў часе ліставання ў горадзе на Няве па адрасе: вуліца Паўстання, 19. Кніжныя знакі часам становіліся прадметам нападкі розных вульгарызатараў ад мастацтва. Пэўна ж, ва ўмовах, калі гэта працягвалася, увага прафесійных, дасведчаных збіральнікаў, даследчыкаў кніжнага знака была далёка не лішняй.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Жывапіс, перададзеныя словам і музыкай

13 кастрычніка на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі прайшло дзейства незвычайнага фармату, якое спалучыла ў сабе элементы тэатральнай пастаноўкі, класічнай музыкі і выяўленчага мастацтва. У афішы яно пазначалася як спектакль-канцэрт «Ван Гог. Пісьмы да брата». Асаблівую прыцягальнасць яму надавалі зоркавыя імёны выканаўцаў — народных артыстаў Расіі Яўгенія Міронава і Юрыя Башмета, мастацкага кіраўніка праслаўленага камернага ансамбля «Салісты Масквы».

Рэжысёрам гэтай незвычайнай пастаноўкі з'яўляецца заслужаная артыстка Расіі Марына Бруснікіна, якая зрабіла інсцэніроўку тэксту знакамітай кнігі «Вінсэнт Ван Гог. Пісьмы да брата Тэа». У выніку атрымалася літаратурна-музычная кампазіцыя, выкананне якой спалучаецца з відэапраекцыяй карцін Ван Гога. Яе прэм'ера адбылася ў 2018 годзе на сцэне маскоўскага Тэатра нацыі, мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца Яўгеній Міронаў. Але ў рэпертуарны план названага тэатра гэтага пастаноўка не ўваходзіць — яна з'яўляецца творчым праектам Міронава, Башмета, Бруснікінай і выконваецца на самых розных сцэнічных пляцоўках Расіі ў рамках разнастайных тэатральных і музычных фестываляў.

пастаянна займаўся самаадукацыяй і вызначаўся шырокімі ведамі ў галіне выяўленчага мастацтва, літаратуры і музыкі. А як мастак сфарміраваўся выключна самастойна, дзякуючы нястомнай напружанай працы, якая нярэдка даводзіла яго да псіхалагічнага і фізічнага знясілення.

У пастаноўцы выкарыстаны пісьмы Ван Гога апошніх дзесяці гадоў яго жыцця — з 1880 да 1890-га, дакладней, да 29 ліпеня 1890 года, калі ён скончыў жыццё самагубствам ва ўзросце 37 гадоў. Так, у пачатку гэтага перыяду ён расказвае брату аб сваёй творчай апантанасці: «Я — чалавек апантаны, здольны і асуджаны на больш ці менш безразважны ўчыны, у якіх мне даводзіцца потым больш ці менш горка раскайвацца. (...) Трэба проста паспрабаваць

Яўгеній Міронаў і Юрыя Башмет.

шляху?» І далей пісаў: «Мы павінны цярдзец іншых, каб іншыя цярдзелі нас», але гэтая цярдлівасць не была ўзаемнай.

Адной з самых каштоўных асаблівасцей пісем Ван Гога з'яўляюцца яго філасофскія разважанні аб будове свету, грамадства і прыродзе людзей, якія з неразумным энтузіязмам разбураюць і без таго недасканалую мадэль свету: «Пра Бога нельга меркаваць па створаным ім свеце. Гэта толькі няўдалы эцюд».

Апошняе пісьмо Ван Гога да брата, якое знайшлі ў яго кішэні, засталася не адпраўленым.

«Па сутнасці, казаць за нас павінны нашы палотны. (...) Праз мяне ты браў удзел у стварэнні некаторых палотнаў, якія нават у буру захоўваюць спакой. Мы стварылі іх, і яны існуюць, а гэта самае галоўнае, што я хацеў табе сказаць у момант адноснага крызісу, у момант, калі крайне нацягнуты адносіны паміж гандлярамі карцінамі памерлых мастакоў і гандлярамі карцінамі жывых мастакоў. Што ж, я заплаціў жыццём за сваю працу, і яна каштавала мне паловы майго розуму, гэта так». У Ван Гога не было дзяцей, і ў сваім апошнім пісьме ён адзначае, што яго карціны — гэта яго нашчадкі.

Несумненна, мастак выказвае сябе ў сваіх палотнах. Але пісьмы Ван Гога сведчаць аб тым, што ён мог выказаць

ўражанню спрыяла своеасаблівая відэапраекцыя карцін Ван Гога, якая нечым нагадвала анімацыйны фільм, калі скрозь пазнавальныя тлустыя мазкі праступалі іншыя, не менш пазнавальныя, і адно спалучэнне фарбаў нібыта перацякала ў іншае... Так пры дапамозе рухомага відэакантэнту ствараўся эфект жывапісу.

Важна адзначыць, што Яўгеній Міронаў не іграе Ван Гога. Але і не выступае простым чытальнікам ці дэкламатарам. Як таленавіты акцёр, ён нейкім неверагодным чынам стварае псіхалагічную атмасферу, якая акружала мастака, не ўваходзячы пры гэтым ў вобраз. Яго выкананне вызначаецца інтэлігентным тактам і адсутнасцю павышанага пафасу, але пры гэтым глядач адчувае, як непрыкметна павышаецца градус унутранага напружання аўтара пісем, асабліва калі ён даходзіць да апошняй рысы.

Музыка ў гэтым спектаклі-канцэрте не ілюструе характар ці настрою асобных пісем, але нейкім няўлоўным чынам стварае адпаведную ім атмасферу і, што немалаважна, — трымае тэмпарытм усёй пастаноўкі. У ключавыя, эмацыянальна насычаныя, моманты гучалі творы Шнітке, Бетховена, Грыга, Брамса, Малера, у тым ліку ў аўтарскіх апрацоўках Юрыя Башмета і сучаснага кампазітара Кузьмы Бадрова.

Яўгеній Міронаў.

Перад глядачом паўстае трагічная гісторыя жыцця і творчасці гэня, не прызнанага сучаснікамі, расказаная ў яго пісьмах да малодшага брата Тэадора (Тэа), які служыў у мастацкім салоне і займаўся продажам карцін. Перапіска ахоплівае перыяд з 1872 да 1890 года і сведчыць аб тым, што паміж братамі існавала вельмі глыбокая, амаль містычная духоўная сувязь, якая была нечым істотна большым, чым сямейная роднасць. Тэадор — бадай, адзіны чалавек, які разумее прыроду і маштаб таленту свайго старэйшага брата і да канца падтрымліваў яго маральна і матэрыяльна.

любымі сродкамі атрымаць ад сваіх захапленняў карысць. Назаву, напрыклад, адно з іх — у мяне амаль непераадольная цяга да кнігі, і я адчуваю пастаянную патрэбу займацца сваёй адукацыяй, вучыцца, калі жадаецца, падобна таму як адчуваю пастаянную патрэбу ў ежы. Ты ў стане гэта зразумець». У пісьмах Ван Гога ёсць шмат падрабязнасцей аб яго безупынным працы па авалоданні тэхнічай жывапісу, прыёмамі кампазіцыі і перспектывы. Але больш за ўсё яго хвалявала работа над каларытам: «Я ўвесь час спадзяюся здзейсніць у гэтай вобласці адкрыццё, напрыклад, выказаць пачуцці закаханых спалучэннем двух дадатковых колераў, іх змешваннем і праціптаўленнем, таямнічай вібрацыяй роднасных тонаў. Ці выказаць народжаную ў галаве думку ззяннем сонца на захадзе. Гэта, вядома, не ілюзорны рэалізм, але хіба гэта меней рэальна?»

Апантанасць працы, пастаянная напружанасць душы і свядомасці, унутраны і знешні супярэчнасці жыцця прывялі да таго, што Ван Гог апынуўся ў закрытай псіхіятрычнай лячэбніцы, дзе не пераставаў працаваць. Але пісьмы да брата, якія ён пісаў адтуль, абсалютна не характарызуюць яго як душоўна хворага чалавека. Наадварот, яны сведчаць аб яго ясным усведамленні рэчаіснасці і мудрай разважлівасці. Трагедыя вялікага мастака заклочвалася ў тым, што ён быў не падобны на іншых, і гэтага яму не давалі. «Няўжо мой шлях меней правільны толькі таму, што хтосьці паўтарае: «Ты сышоў з правільнага

Музыка ў гэтым спектаклі-канцэрте не ілюструе характар ці настрою асобных пісем, але нейкім няўлоўным чынам стварае адпаведную ім атмасферу і, што немалаважна, — трымае тэмпарытм усёй пастаноўкі. У ключавыя, эмацыянальна насычаныя, моманты гучалі творы Шнітке, Бетховена, Грыга, Брамса, Малера, у тым ліку ў аўтарскіх апрацоўках Юрыя Башмета і сучаснага кампазітара Кузьмы Бадрова.

Сёння мастацтвазнаўцы называюць творчасць Ван Гога яркім узорам постімпрэсіянісцкага жывапісу. Ён не атрымаў сістэматычнай акадэмічнай адукацыі (хоть і спрабаваў зрабіць гэта), але

сябе і ў слове. Яны з'яўляюцца яскравым доказам яго літаратурнай адоранасці. І тут паняцце «мастацкая літаратура» набывае ўжо нейкі іншы, больш шырокі змест. У час прагляду гэтага незвычайнага сцэнічнага дзейства ўзнікала такое дзівоснае адчуванне, што пісьмы, напоўненыя яркімі мастацкімі вобразами, ператвараюцца ва ўяўныя карціны, а сапраўдныя жывапісныя карціны нібыта гавораць літаратурнай мовай. Такому

Сцэнаграфічнае вырашэнне пастаноўкі мінімалістычнае, але вельмі змястоўнае: на невялікім пятачку сцэны паблізу куліс размешчаны мальберт з падрамнікам і напольная керамічная ваза са сланечнікамі. Як вядома, дзве серыі націормортаў Ван Гога пад назвай «Сланечнікі» сталі візіткай і самым пазнавальным сімвалам яго творчасці.

Зоя МАТУСЕВІЧ
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Залацістым голасам моліцца ліра...

Работнікі культурнай сферы — частка беларускай інтэлігенцыі, якая выдатна ўсведамляе высокую місію культуры ў грамадстве. У гарнавым імёнаслове нараджэнцаў Бярэзіншчыны значыцца заслужаны работнік культуры Беларусі Усевалад Жукоўскі. Для яго служэнне гэтай сферы стала сэнсам усяго жыцця.

Усевалад Жукоўскі.

Нарадзіўся 24 чэрвеня 1924 года ў мястэчку Пагост — буйным населеным пункце Бярэзінскага краю (на той час там пражывала 1200 жыхароў). Усевалад Жукоўскі — равеснік Бярэзінскага раёна (утвораны 17 чэрвеня 1924 г.). Бацька і дзед выраблялі скрыпкі, былі скрыпачамі-самавукамі. Ні адно вясельле ў наваколлі не абыходзілася без іх музыкі. Скрыпка спывала, вяртала да весялюсіці знясіленых працай людзей.

У пачатку яго лёсу загучалі самыя нізкія трывожныя акорды, якія прадоўжыліся на гераічнай ночце. Калі Усеваладу споўнілася 17 гадоў, грыгнула Вялікая Айчынная вайна і адразу ахапіла юнака сваімі вогненнымі спалохамі, накіравала суровую дарогу. Разам з бацькам ён апынуўся ў эвакуацыі ў Сталінградскай вобласці. Як толькі Усеваладу Жукоўскаму споўнілася 18 гадоў, ён быў прызваны ў армію. Хлопец стаў курсантам 25-га вучэбнага палка ў г. Курган Чалябінскай вобласці. У лютым 1943-га служыў радзістам 2-га Заходняга танкавага палка ў Ніжнім Тагіле. Летам 1943 г. прайшоў праз горан баёў на Курскай дузе, дзе адбылася бітва з фашыстамі, якой не было роўных па жорсткасці і напору. Яна і пасля неаднойчы стаяла перад вачыма маладога байца. Здавалася, гарэл і неба, і зямля. Усевалад быў паранены і апынуўся ў шпіталі на

Палтаўшчыне. Пасля вызараўлення служыў у 89-м гвардзейскім палку 28-й гвардзейскай Харкаўскай стралковай дывізіі 3-га Украінскага фронту. У кастрычніку 1944 г. — курсант 2-га Растоўскага вучылішча самаходнай артылерыі Харкаўскай ваеннай акругі, з верасня 1945 г. — курсант 35-га вучэбнага танкавага палка Маскоўскай ваеннай акругі. Франтавыя дарогі праялілі далёка за межамі краіны: нараджэнец Бярэзіншчыны вызваляў Украіну, Малдову, Румынію, Балгарыю. З арміі дэмабілізаваўся вясной 1947 года. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі і шматлікімі медалямі.

Музыка стала стыхіяй і панесла 23-гадовага франтавіка па далейшых жыццёвых і творчых пуцявінах. Ён скончыў Мінскае

музычнае вучылішча. У партытуры мірнага жыцця Усевалада Жукоўскага — пасады, звязаныя з музыкай. Праца ў сімфанічным аркестры Белдзяржфілармоніі, выкладчыцкая дзейнасць у Нясвіжскім педвучылішчы, агульнаадукацыйных школах, клубных установах. Як дрэва вясной набірае моц, абрастаючы сакавітым лісцем, так мужнеў і ўдасканальваўся талент самадзейнага кампазітара Усевалада Жукоўскага. З лютага 1960-га ён узначальваў Мар’інагорскую дзіцячую музычную школу, узяў адказнасць за вялікі калектыву выкладчыкаў і навучэнцаў. Працаваў дырэктарам 24 гады да выхаду на пенсію. Пры ім школа год ад году набірала моц і значнасць, адкрываліся новыя класы. На заслужаны адпачынак Усевалад Фёдаравіч пайшоў з добрым сэрцам, перадаўшы працоўную эстафету маладым. Дзе б ні працаваў, ён заўсёды актыўна інтэграваўся ў грамадскае імпульснае жыццё, імкнуўся да цікавых інтэлігентных людзей, жыў сумленна.

У Беларусі і за яе межамі яго ведаюць як адмысловага майстра народных інструментаў. Ён прымножыў інструментальныя традыцыі Беларусі. За ўсё творчае жыццё стварыў 85 скрыпак, 37 альтоў, 18 лір, 3 цымбалы, мноства дудак, жалеек, класічнай гітара, некалькі басэтыляў. Сваю першую скрыпку майстар зрабіў у Нясвіжы ў 1953 годзе. На яе выраб пайшло каля двух месяцаў штодзённай карпатлівай працы. Корпус скрыпкі быў з елкі, іншыя дэталі — з ясеню. У 1974 г. Усевалад Жукоўскі змайстраваў для ансамбля «Песняры» забытую ў той час ліру. Для выбітнага фальклорнага ансамбля «Крупіцкія музыкі» стварыў цэлую палітру старадаўніх музычных інструментаў, якія гучалі падчас іх гастроляў

у Германіі, Югаславіі, Польшчы, Галандыі, Італіі, Францыі і Японіі. Выраблены майстарам інструменты і сёння гучаць у знакамітых беларускіх калектывах «Харошкі», «Вяседа», многіх аматарскіх ансамблях, на сцэне Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Адметна, што яго скрыпка і ліра знаходзяцца ў адным з Лонданскіх музеяў, шэраг інструментаў прадстаўлены ў музеі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Справу бацькі пераняў і сын Аляксандр.

За шматгадоваю творчую працу і асабісты ўнёсак у развіццё нацыянальнай культуры 3 красавіка 1992 г. Усеваладу Жукоўскаму было прысвоена званне «Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь». У 1996 годзе знакаміты майстар з асаблівай цэльнай уручыў Прэзідэнту Аляксандру Лукашэнку створаную ім скрыпку і атрымаў ад Кіраўніка дзяржавы памятны гадзіннік. Вытанчаную вялянчэль ён зрабіў і падарыў сваёй жонцы Галіне Ільнічце на добры ўспамін аб шчаслівым жыцці.

Светлы абаяльны чалавек валодаў жыватворнай сілай. У музычных творах самадзейнага кампазітара Жукоўскага чуюцца асаблівыя прамяністыя матывы, асаблівыя насытаныя фарбы захаваны ў яго лёсе. Нота жыцця абарвалася самотна-дажджлівым кастрычніцкім днём 2003 года. Лёс адлічыў таленавітаму чалавеку пражыць 79 яркіх гадоў. Адгучала яго песня, а выраблены майстрам інструменты працягваюць дарыць людзям радасць. На лад салаўіны размаўляе жалейка, квольном голасам кленчыць дуда, дробным макам рассыпаючыся, шпэтчуць цымбалы, залацістым голасам моліцца ліра... Значыцца, майстар жыві нездарма!
Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Агульнымі намаганнямі

Кожная вёска на Астравеччыне мае чым ганарыцца. Так, аграгарадок Трокенікі да гэтага часу застаецца цэнтрам прыцягнення ўвагі навукоўцаў, даследчыкаў, мастакоў і аматараў гісторыі роднага краю. Калісьці тут нарадзіўся таленавіты жывапісец Мар’ян Богуш-Шышка. Малаўнічы Трокенікі з вузкімі вулкамі, прастай вясковай архітэктурай не раз траплялі на яго палотны, бо менавіта тут прайшло дзяцінства мастака, тут фарміраваліся яго светапогляд і талент.

Зараз велічная сядзіба Мар’яна Богуш-Шышкі не пустуе. У ёй размясцілася Трокеніцкая сельская бібліятэка-клуб. Асабліва прыцягвае наведвальнікаў другі паверх лабудовы, да якога вядзе цудоўная кручаная жалезная лесвіца. Тут абсталяваны музейны пакой славуэта земляка. Любы чалавек можа дакрануцца да гісторыі, удыхнуць ні з чым не параўнальныя паветра даўніны. Кожны экспанат незвычайны, са сваёй гісторыяй. Папаўнялі музейны фонд землякі.

Гасцей здзіўляе этнаграфічны пакой, у якім знаходзяцца помнікі традыцыйнай культуры мясцовасці. Прадметы быту, інтэр’ерныя рэчы, летапіс вёскі Трокенікі — усё гэта знайшло месца ў зале. Другі пакой прысвечаны непасрэдна асобе М. Богуша-Шышкі. Тут можна знайсці рэпрадукцыі карцін. Асобнае месца займае альбом з фотаздымкамі мастака, які перадала яго жонка ў 1996 годзе. Поўнае ўяўленне пра асобу культурнага дзеяча, яго інтарэсы, захапленні і філасофію жыцця можна атрымаць з кнігі Я. Сенкевіча «Жизнь и творчество» (1991—1995).

Музейны фонд абавязкова павінен папаўняцца новымі экспанатамі. Кожная рэч утрымлівае багатую гісторыю, да якой мы, нашчадкі, можам дакрануцца і зараз. Дбаць аб росквіце роднага мястэчка, аб развіцці музея павінен кожны, хто любіць Астравеччыну і старажытны Трокенікі. Упершыню ў летапісных крыніцах гэты населены пункт згадваецца каля 1503 года. Бібліятэка-клуб часта наведваюць экскурсіі з розных гарадоў Беларусі, а таксама замежных гасці. Тут праводзяцца інфармацыйна-пазнавальныя экскурсіі, гістарычныя ўрокі і краязнаўчыя падарожжы для школьнікаў. Абслугоўвае бібліятэка прыкладна 250 чытачоў, а музейны пакой наведваюць 150 чалавек у год. У мэтах прыцягнення ўвагі да захавання культурнай спадчыны ў ліпені 2022 года ў сядзібе быў праведзены пленэр мастакоў «Лета ў правіны». Сядзіба Мар’яна Богуша-Шышкі — 2022», у якім прынялі ўдзел 12 мастакоў Творчы падарыў свае палотны бібліятэцы.

Запрашаем усіх не застацца абыякавымі і дапамагчы папоўніць музейны фонд экспанатамі быту і жыцця мясцовага сялянства XIX—XX стст. Задача —набіраць і назапасіць як мага больш цікавага краязнаўчага матэрыялу для правядзення экскурсій і пазіцыянавання сядзібы як турыстычнага аб’екта. Дык давайце агульнымі намаганнямі створым гісторыю!
Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

Імя амаль забытае

На жаль, на Іванаўшчыне імя Дзмітрыя Сергіевіча, як і літаратурны псеўданім Змітро Віталін, нікому ні пра што не кажуць. Між тым у свай час гэта была асоба вельмі незвычайная. Ці жарт — 17 кніг. Прычым на ўзроўні ледзь не класікі. Але ніводнай з іх няма ў раённай бібліятэцы. Вядома ж, бібліятэка не вінаватая, бо творца не даваў аб сабе знаць, жывучы ў Адэсе. Калі ж прыйшла эпоха інтэрэнту, пісьменніка ўжо не было на свеце, і знайсці нешта аказалася вельмі складанай справай. Аўтару гэтых радкоў цудам удалося даведацца аб ім дзякуючы літаратурным сувязям. Пашчасціла нават прычытаць адзін з твораў і перакладца ў тым, што пісаў ён сапраўды на высокім мастацкім узроўні.

Дзмітрый Сергіевіч.

Нарадзіўся Дзмітрый Сергіевіч 8 жніўня 1912 года ў вёсцы Сухое. Тады паселішча ўваходзіла ў склад Бродніцкай воласці Пінскага павета Мінскай губерні. Цяпер — у склад Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці. Бацька Рыгор Паўлавіч працаваў на чыгунцы, а маці Ульяна Васільеўна была дачкой вясковага староства Васіля Шурхая.

На сваёй малой радзіме Дзмітрый Сергіевіч амаль не жыў. Калі летам 1915 года пачалося нямецкае наступленне, сям’я эвакуіравалася ўглыб Расіі. Спачатку жылі ў Бранску, пасля пераехалі ў Заволжа. Гады безжанства падрабязна апісаны ў кнізе «Даўнія гады». Улетку 1919-га вярнуўся ў Беларусь. Спыніўся на станцыі Калінкавічы, дзе бацька ўладкаваўся на чыгунку стрэлачнікам. Неўзабаве пачалася польская акупацыя. Але яна працягвалася нядоўга. Увосень таго ж года Дзмітрый паступіў у 1-ы клас Вышэйшага пачатковага вучылішча. Затым яно стала звацца сямігодкай, а да пачатку 1930-х было пераўтворана ў сярэднюю школу.

У 1929 годзе Дзмітрый Сергіевіч скончыў 8 класаў і паехаў паступаць у палітэхніку. На жаль, не паступіў, але дадому не вярнуўся. Пачаў працаваць на будоўлях Мінска падсобным рабочым, а потым і малюром. У гэты ж час паступіў на пяцімесячныя курсы радыёманіфэраў, якія паспяхова скончыў і пачаў працаваць у радыёмайстэрні Белраддзіцэнтра. Праз некаторы час быў пераведзены ў рэдакцыю радыёвяшчання ў якасці літспрацоўніка. Увесь гэты час ён публікаваў свае вершы ў газеце «Чырвоная змена».

Затым паспеў папрацаваць у розных выданнях. Франтавыя дарогі правялі яго праз Наўгародчыну і Пскоўшчыну, Латвію, Літву, Польшчу, Германію, Чэхаславакію. Уздольнічаў у звываленні ад акупантаў Венгрыі і Аўстрыі.

Вясной 1950-га пераведзены ў Адэсу, у акруговую газету «Абаронца Радзімы», у якасці ваеннага журналіста. Тут адпрацаваў паўтара гады і быў накіраваны на вучобу ў Ленінград — на вышэйшыя курсы ўдасканалення палітскладу Савецкай Арміі (1951—1952). Пасля заканчэння курсаў вярнуўся ў Адэсу, дзе яго чакалі жонка і двое дачок.

З пачаткам венгерскіх падзей 1956 года накіраваны ў Будапешт. Пра гэты перыяд ён напісаў раман «Навальніца на доўгітку». У Будапешце праслужыў да 1961 года, пасля чаго вярнуўся ў Адэсу і звольніўся ў запас па выслухе гадоў у званні маёра.

З гэтага часу цалкам прысвяціў сябе творчасці. З-пад яго пера і з’яўляліся раманы, апавесці, апавяданні, іншы раз, хоць і рэдка, вершы. Усе яны звязаны з барацьбой нашага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Пра гэта сведчаць і назвы кніг, якія выхадзілі ў Маскве, Кіеве, Адэсе: «Маршавая рота», «Таварышы па зброі», «Няма апошніх межаў», «Сосны сярод поля», «Ад Волхава да Вены», «Салдат — заўсёды салдат», «Высокі Барок» і іншыя.

У вёсцы Сухое прозвішча Сергіевіч распаўсюджанае. Магчыма, і сваёй засталася. Калі сапраўды засталася — адгукніцеся.
Анатоль КРЭЙДЗІЧ

Паколькі гэты мацярык ад Еўропы далёка, еўрапейцы дабраліся туды толькі ў пачатку XVII стагоддзя. Першым ступіў на гэтую зямлю ў 1606 годзе галандскі мароход, адмірал Вілем Янс-зан. А ў 1642 годзе ў Аўстраліі пабываў яго супляменнік — мараплаўца, даследчык і гандляр Абель Тасман (цікава, што другая частка яго двойнога імя таксама Янсзан). Пазней наведваліся і іншыя мараплаўцы. Так, знакаміты англійскі першапраходзец Джэймс Кук абследаваў усходні бераг гэтага кантынента. Ён жа прайшоў пралом паміж мацерыком і Новай Гвінеяй. А вось з беларусаў першым у Аўстралію трапіў Ксаверый Карніцкі.

і сёстры. Сам ён у выпадковай бойцы забіў чалавека. За гэта і быў асуджаны. Але з турмы ўцёк. Калі ж злавліў, вырашылі пакараць больш сурова. Таму і са-слалі ў Аўстралію. Ксаверыю ён вельмі спадабаўся. Таму папрасіў начальства Джона дазволіць браць яго з сабой у час вандравак па кантыненце. Пытанне вырашылася хутка. Тым больш што прапанаваў і адкупную. Балазе, перад паездкай няблага зарабіў.

У беднаце, але не ў крыўдзе

Пасля прыбыцця Карніцкага ў Аўстралію быў вільготны сезон. У гэты перыяд там дзьме паўночна-заходні мусон. Дождж, не перастаючы, лье як з вядра.

Тым часам Сумчатый Воўк рэзка, з усёй сілы паслаў бумеранг уверх. Барган, дасягнуўшы пэўнай вышыні, на нейкае імгненне завіс у паветры. Потым нечакана пачаў набіраць новыя абароты. Пасля гэтага па нахільнай пайшоў уніз, на тое месца, дзе яны стаялі ўтрох.

Карніцкаму стала страшна. Захацелася хутчэй адскочыць убок. Спыніла толькі тое, што Джон з Сумчатым Ваўком ніяк на гэта не зреагавалі. Барган жа, апынуўшыся за некалькі метраў ад зямлі, зноў набраў вышыню. І пачаў тварыць у паветры сапраўдныя цуды.

Як ні ў чым не бывала, праляцеў над іхнімі галавамі. Яшчэ раз узяў вышыню. Пасля гэтага плаўна пайшоў

Першы беларус у Аўстраліі

Пуп сусвету? Цікава...

Звестак пра яго, на жаль, захавалася вельмі мала. Але дата і месца яго нараджэння вядомы: 13 жніўня 1750 года на Наваградчыне. Толькі дзе канкрэтна — ска-заць немагчыма. Вучыўся ў піярскіх школах. Бадай, па-ходзіў са шляхецкай сям'і. Інакш адкуль з'явіліся грошы, каб у 1774 годзе падацца ажно ў Паўднёвую Амерыку.

Некаторыя, пачуўшы аб гэтым, палічылі яго дзіваком. Іншыя папярэдзілі, што нічога добрага там не чакае. Сёй-той жаданне падарожнікаў успрыняў звычайнай аванту-рай. Толькі ад свайго намеру ён адмаўляцца не збіраўся.

Калі ж дабраўся да Францыі, уздыхнуў з палёгкай. Адсюль адпраўляліся судны ў розных напрамках. Знай-шоў і такое, якое плыло да берагоў Амерыкі. Каб ашча-джаць грошы, што меў пры сабе, пагадзіўся выконваць у час плавання любую работу. За гэта капітан узяў яго на ўтрыманне.

Трапіўшы ж у Паўднёвую Амерыку, стараўся пабываць шмат у якіх месцах. Для гэтага выка-рыстоўваў розныя спосабы перамяшчэння. І на лодках плыў з туземцамі. І з атрадам гэтакіх жа, як і сам, рамантыкаў-авантурыстаў на конях пра-біраўся праз джунглі. Неаднойчы быў сведкам, як тыя, хто дзень назад лічыліся сябрамі, штосьці не падзяліўшы, адразу хапілася за зброю. Часам гэта заканчвалася кровапраліццем. Стараўся не ўмеш-вацца ў падобныя разборкі. Не таму, што баяўся. Не збіраўся недарэчна загінуць пасярод джун-глі. Хацелася яшчэ шмат дзе пабываць.

Нарэшце апынуўся на ўзбярэжжы Ціхага акія-на. У гэтым месцы знаходзілася яшчэ адна невя-домая яму зямля — Чылі. Там затрымаўся надоў-га. Зацікавіўся карэнным насельніцтвам — аўра-канамі. З задавальненнем наведваўся да іх нават у цяжкадступныя раёны. Цікавіўся побытам аба-рыгенаў, іх традыцыямі. Так працягвалася, пакуль не знайшоў пастаянны заняткаў — кітабойны про-мысел. Месцяцамі знаходзіўся ў моры. У Чылі даведаўся і пра ці не самы загадкавы ў свеце востраў Пасхі.

Гэты востраў, як вядома, размешчаны ў Цэнтральнай частцы Ціхага акіяна. Ён належаў Чылі. На ім пражы-валі палінезійцы. Яны называлі гэтую зямлю Ралануі. Праўда, прыгадалі і іншую, старажытную назву — Тэ Піта Хенуас. У перакладзе азначае Пуп Сусвету. Адра-зу ж захацеў пабываць там. Але чакаць давялося даўтава-та. Судны ішлі не часта. Як-ніяк, ад узбярэжжа да гэтага вострава не адна тысяча міль. Затое чаканне і доўгае пла-ванне адплаціліся яму непаўторнымі ўражаннямі.

Як і заўсёды, з прыемнасцю знаёміўся з побытам мяс-цовага насельніцтва. Але гэта для яго было ўжо чымсь-ці звыклым. Затое асабліва ўразілі гіганцкія статуі, якія задуманна ўзвіралі ў наваколле. У сваім позірку хавалі нейкую адным ім вядомую таемніцу. Таемніцае, невядо-мае пастаянна хвалявала і Ксаверыя Карніцкага.

У хаўрусе... са злачынцамі

У 1788 годзе ў газетях прачытаў, што англійская эска-дра з адзінаццаці суднаў на чале з капітанам Артурам Філіпам прывезла ў Аўстралію вялікую партыю асуджа-ных злачынцаў. Яны мусілі абыскаваць амаль невядомыя мясціны і закладзі на гэтым кантыненце першы горад. Не заставалася сумнення, што пасля судны будучы ад-праўляцца туды больш-менш рэгулярна. Такой магчы-масцю ён не мог не скарыстацца.

У Аўстралію прыбыў у 1790 годзе. Што яна ўразіла — не тое слова. Гэта стала ўваходжаннем у нейкі іншы свет. Нават у параўнанні з Чылі тут было куды больш нязведанага. Здзівіла ўжо тое, што ў Аўстраліі пражы-вала прыкладна 500 плямёнаў. Калі ўпершыню пачуў пра гэта, падалаос, што не дачуў. Нават перапытаў...

Аднак больш здзівіўся, што туземцы да яго і спа-дарожнікаў ставіліся насцярожана. Хутка даведаўся, у чым прычына. Некаторыя паводзілі сябе з імі ваяўні-ча, крыўдзілі. Сярод ссільных аказаліся такія, хто гля-дзеў на іх, як на людзей другога гатунку. Ды знаходзіла-ся нямала і тых, хто не страціў чалавечнасці. Адным з іх аказаўся нехта Джон, з якім Ксаверый хутка сшышоўся.

Джон быў англчанін. На радзіме ў яго засталіся са-старэлыя бацька і маці. А таксама старэйшыя браты

Так працягваецца да канца красавіка. Аднак у асобныя гады гэты перыяд захоплівае і пачатак мая. Затое, калі вільготны сезон заканчваецца, для туземцаў вялікая рад-дасць. Сухі сезон часцей у маі-лістападзе. А на працягу некалькіх дзён, а то і тыдняў увогуле стаіць суцэльнае ціслае, спакойнае надвор'е.

Тады абарыгены яшчэ не навучыліся займацца жы-вёлагадоўляй. Ды і зямлю не апрацоўвалі. Асноўным харчам была рыба. Яе ў рэках вадзілася шмат. А яшчэ яны палявалі на птушак. Забівалі і дробных жывёл. Таксама лавілі яшчарак і збіралі насенне перасохлай травы.

Большага дазволіць сабе не маглі. Мелі ўсёго нейкіх пяць-шэсць відаў прылад. Адны з іх прызначаліся для рыбнай лоўлі. Іншыя — для палявання. А былі і та-кія, з дапамогай якіх у сухі сезон капалі глыбокія ямы. Часта — у чалавечы рост. Так дабіраліся да вады. Яна была мутнай, але радаваліся і такой, калі няма іншай.

Аўстралійскія абарыгены пач. XIX ст.

У гэты перыяд навачалі пад адкрытым небам. Раз-мяшчаліся каля вогнішчаў. Агонь падтрымлівалі да самай раніцы. Калі надвор'е было ветраным, ставілі прымітыўныя заслоны з галін і кары дрэў. Летам жа, у перыяд дажджоў, узводзілі круглыя хаціны. Рабілі іх з доўгіх жэрдак. Пакрывалі палосамі той жа кары. Вогнішчы распальвалі ўнутры. Дым выходзіў праз адтуліну ўверх. Кожная сям'я мела сваю хаціну. У ёй жылі разам з сабакамі. З наступленнем веча-ра ў добрае надвор'е некалькі сямей збіраліся разам. Пад адкры-тым небам пачыналі весяліцца. Спявалі, танцавалі, ладзілі штосьці накіштаў спектакляў. У аснове іх былі фальклорныя сюжэты. Нярэдка разыходзіліся пад са-мую раніцу.

Неверагоднае ў паветры

На адным з такіх свят Джон пазнаёміў Карніцка-га з мужчынам-туземцам. Той назваўся Сумчатым Ваўком. Ксаверый ужо ведаў, што туземцы часта на-зваваюць сваіх дзяцей так, як і звяроў. Але ўразіла, што яго звалі не проста Ваўком, а менавіта Сум-чатым.

— Тут не толькі звычайныя ваўкі водзяцца, — патлу-мачыў Джон, — а і так званыя сумчатцы. У іншых мес-цах такіх няма.

— Цікава, — задумаўся Ксаверый.

— Тут шмат цікавага...

— То раскажы мне пра што-небудзь, — у вачах Кар-ніцкага загарэліся іскрынікі зацікаўленасці.

— Пра бумеранг, канечне ж, чулі?

— Гэта такая драўляная прылада, — паказаў сваю да-ведчанасць Ксаверый. — Найчасцей падобная на серп. Апісаўшы замкнёную крывую, яна вяртаецца да свайго кі-дальніка.

— То, можа, хочаце ўбачыць бумеранг у палёце? — прапанаваў Джон.

— Яшчэ пытаецца!

Яны адшлі на некаторую адлегласць ад хаціны, каля якой ладзілася гулянье.

Сумчатый Воўк узяў бумеранг.

— Гэты від бумеранга называецца барган, — патлу-мачыў Джон.

уніз, паспеўшы застыць у паветры. Затым, быццам вяла яго нейкая прыцягальная сіла, лавілі рабіў зніжэнне. Нарэшце барган — дзіва і толькі! — аказаўся каля Сум-чатага Ваўка. Той спакойна працягнуў руку і гэтаксама спакойна злавіў яго.

Карніцкі ішчэ не прыйшоў у сябе ад пабачанага, а Джон чарговы раз заінтрыгаваў:

— А ведаеце, як з'явіўся бумеранг?

— Як? — вырвалася ў Ксаверый.

— Гэта, праўда, легенда, тым не менш...

Як з'явіўся бумеранг

— Даўным-даўно гэта было, — пачаў Джон.

«А легенда гэтая, — мільганула ў Карніцкага дум-ка, — сваім пачаткам нічым не адрозніваецца ад тых паданняў, якія мне пашчасціла чуць у маленстве». Успамін аб Радзіме лёгкай хваляй крануўся яго на-строю. А Джон жа працягваў:

— Тады свет толькі нарадзіўся. Неба яшчэ знаходзілася вельмі нізка. Таму сваім цяжарам так ціснула на Зямлю, што яна зрабілася амаль пляскатай. Толькі месцамі выступалі невялікія пагоркі. З-за такой цеснаты дрэвы не маглі вырасці. Усё жывое не хадзіла, а поўзала паміж травы і нізкага кустоў. На карачках перамяш-чаліся і людзі.

— І доўга так працягвалася?

— Шмат гадоў, а гадзі складаліся ў дзе-сяцігоддзі. Дзясцігоддзі «вырасталі» ў сот-ні гадоў. Праўда, знаходзіліся адчайныя. Спрабавалі вырастацца. Аднак пачыналі хварэць і хутка паміралі. І тут знайшоўся адзін вірынун...

— Хто-хто? — здзівіўся Ксаверый.

— Па-мясцоваму так называюць му-драца, — патлумачыў Джон. — А яшчэ гэты вірынун быў знахарам і чараўніком. Ён асаблі-ва настойлівым аказаўся. Некалькі разоў спрабаваў падняць неба. Нарэшце яно ўсё ж крыху зрушылася з месца. Але далейшыя намаганні скончыліся няуда-чай. Стоячы на карачках, ён ухапіўся рукою за куст, які рос поруч. Аднак рука нечакана саслізнула, і неба прыціснула яго да зямлі. Зразумёў вірынун, што не стае небу належнай апоры. Адшукаў рослы куст. Ад-рэзаў самую тоўстую і вялікую галіну. Зрабіў з яе палку. Пасля гэтага, прыўзімаючы неба, пачаў устаўляць палку ў якасці апоры. Праўда, удалося не адразу. Затое нарэшце палка паміж небам і зямлёй стала вертыкаль-на. Ад штуршка, што адбыўся пры гэтым, неба рэз-ка зрушылася з месца. Яно паляцела высока-высока ўверх. Зірнуў вірынун на палку, а яна сагнулася.

— Так з'явіўся першы бумеранг?! — здагадаўся Кса-верый.

— Ён самы, — запэўніў яго Джон. — А бумеранг сме-лых любіць.

— І ўмелых, — дадаў Карніцкі.

Тое, чаго не маглі не быць

У Аўстраліі Карніцкі знаходзіўся прыкладна год. А ў 1791 годзе адправіўся ў Еўропу. Плыў праз Індый-скі акіяна. Пасля абагнуў Афрыку. Нарэшце апынуўся ў французскім горадзе Марсель.

Звестак пра тое, чым займаўся ён потым, не захавала-ся. Вядома толькі, што да самай сваёй смерці ў 1801 го-дзе жыў у французскім горадзе Шэрбур. Там і быў па-хаваны.

Пасля сябе пакінуў дзённік. Вёў яго на працягу доўга-га часу. У многіх запісах знаходзіліся багаты фактычны матэрыял. Але гэты дзённік знішчыла полымія Другой сусветнай вайны.

А як жа ў такім разе ўдалося ўзнавіць асобныя мо-манты з жыцця гэтага нашага выдатнага суайчынніка? Ведаючы тое, дзе ён бываў, з кім мог сустракацца, куды закінуў яго лёс, можа ўявіць магчымае развіццё некато-рых падзей.

Гэтым я і кіраваўся, апавядаючы пра Ксаверыя Кар-ніцкага.

Простыя рэчы

«Напачатку было слова...»

Сённяшні суразмоўца — літаратар, кандыдат філалагічных навук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Алякс Бараноўскі. Ён быў адзначаны Архіерэйскай граматай Тураўскай епархіі. Жыве ў Мінску. Аўтар паэтычных зборнікаў «Чуйнае акно» (2008), «Вясляр» (2010), «Дыяментавы німб для Анёла» (2012). Яго творы пабачылі свет у калектыўных зборніках «Томан» (2006), «Натхненне» (2007), «Шматгалоссе Палесся» (2007), «Літаратурная Гомельшчына» (2009), «Междуречье» (2009), «Пралеска» (2010), на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў. Размова пра тое, як захапленне дзяцінства стала прафесіяй.

Алякс Бараноўскі.

— Чытанне стала вашым хобі да таго яшчэ, як вы абралі свой шлях у навуку, літаратуру? З чаго пачалася любоў да кнігі?

— Светам літаратуры я цікавіўся з ранняга дзяцінства. Шарль Перо, Астрыд Ліндгрэн, Рэдзьярд Кіплінг, Роберт Стывенсан, Аляксандр Пушкін, Аляксей Талстой, Агнія Барто і іншыя былі маімі частымі спадарожнікамі. Першы беларускамоўны твор пачуў ад бабулі. Яна чытала кавалкі з «Палескай хронікі» Івана Мележа. Не ўсе калізій з трылогіі мне былі зразумелыя, аднак зачароўвала мова — адрозная ад той, якую прызываюць чужыя штодня. Здавалася, пісьменнік распавядае пра нашу вёску Сцюдзёная Гута, якая гэтаксама, як і Курані, хавалася за шчытом векавечнага лесу. У мастацкіх дэталіх побытавага апісання

вяскоўцаў я пазнаваў наша жыццё, суперажываў, натхняўся — у душы прарастала любоў да роднага слова. Невыпадкова першы верш (чатырохрадкоўе ў пачатковай школе) я напісаў па-беларуску.

— Што з мастацкай літаратуры цяляе цяпер?

— Талент. Быць абыякавым, трымаючы ў руках твор адоранага аўтара, не магу. Перачытаў Аляксандра Салжанічына. Цяпер перафаксіраваў на беларускую паэзію. Згадаў добрым словам Рыгора Барадуліна, Міколу Мятліцкага,

Аляся Разанава. Люблю лірыку Яўгенія Янішчыц і Ніны Шкляравай — у ёй прыхаваны вялікая моц і глыбіня. А яшчэ — непамерны боль, з якога, бы на старым дрэве яблыкі, нараджаюцца пяшчота, дабрыва. Падабаецца, як пішучы сучасныя айчыныныя паэты Уладзімір Чарухін, Дар'я Дарошка, Надзея Філон, Алена Алешына і іншыя.

— Кажуць, каб добра пісаць, трэба шмат чытаць. Ці згодны з гэтым?

— Каб добра пісаць, трэба шмат чытаць і, як ні здзіўна, шмат пісаць. Прафесійны аўтар — чалавек, дасведчаны ў стылістыцы, словаформах, сродках мастацкай выразнасці, які ўдала інтэгруе іх у практыку. Індывідуальная «праўда» пісьменніка павінна стаць асаблівым адкрыццём чытача. Аднак вясці ў адну парадыгму пытанні «што пісаць» і «як пісаць» няпроста. Найвялікшы дар пісьменніка — быць зразумелым і пры гэтым заставацца сабой.

— Цяпер вы — вядомы ў сваёй галіне даследчык. Які адбітак гэта накладае на працэс чытання?

— Мая навуковая дзейнасць падмацавана шматгадовай рэдактарскай працай, што, згодна з вашай трапнай заўвагай, накладае дадатковы адбітак на працэс чытання. Тым не менш узяў сабе за правіла з алоўкам у новую кнігу не сунуцца. Спачатку чытаю яе ад першага радка да апошняга (нават зборнік паэзіі ў ідэале — канцэптуальна вывераны твор). Затым вылучаю апорныя кропкі — жанр, тэматыку, праблематыку — усё па класіцы. Якасны твор заўсёды пакідае станюўчае

ўражанне. Але якасць — адзнака прафесіяналізму. Пачынаючы аўтарам яна не заўсёды ўласціва.

У словатворцаў часам складаецца памылковае ўражанне, быццам рэдагаванне ў працэсе падрыхтоўкі рукапісу ці знойдзенага літаратурнага хіба пасля выхаду кнігі карэлююць з паняццямі «правільна/настаўляць». Маўляў, можаце напісаць лепш, то напішыце, а не крытыкуйце. Асноўная задача літаратурнага ўстава — усеабаковы аналіз формы і зместу твора. Прамой дыдактыкі ў гэтым насамрэч няма.

З задавальненнем чытаю творы пачаткоўцаў. Аб'ектыўна-лагічныя пачаткі ў такіх момантах канфрантуюць паміж сабой у маёй свядомасці. Аднак шэсцю імкненнем маладых людзей да мастацкага слова, радуюся, калі яно скараецца пад іх пяром.

— Ці можаце чытаць чыста для асалоды і адпачынку, забыўшы, што навуковец?

— Так, магу, бо літаратура для мяне — гэта найперш асалода. Увiне: пры дапамозе шэрагу вобразаў мастак стварае/узнаўляе цэлыя эпохі, лёсы, даўно забытыя гісторыі і нават падзеі, якіх ніколі не існавала. Літаратура натхняе жывапісцаў, рэжысёраў. А пра сувязь паэзіі і музыкі можна гаварыць бясконца. «Напачатку было слова...». Памятаеце? Яно — неад'емная частка чалавечага жыцця. Часта ўспрымаецца будзённым, але ў светлых розумах ператвараецца ў сапраўдны чуд мастацтва.

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Кветкі правінцыі і горада

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» канала «Культура» Беларускага радыё выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял», дзе гучыць дэтэктыў Нікалае Штэфанеску «Доўгае лета».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі паэзіямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і анонсам штотыднёвіка «ЛіМ».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе першыя старонкі кнігі Георгія Марчука «Кветкі правінцыі». У «Радзёбіятыцы» гучыць твор Франсуазы Саган «Сігнал да капітуляцыі».

Апавяданні чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных.

Для аматараў паэзіі ў перадачы «Прачулым радком» у суботу і нядзелю — вершы Сяргея Давідовіча.

Змест перадачы «Радзёйтэр плюс» у выхадныя складуць дзве часткі радыёверсіі спектакля «Святая прастата» па аднайменнай п'есе Андрэя Макаёнка.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». У гэтыя дні гучыць гісторыя Людмілы Рублеўскай «Прыгоды

мышкі Пік-Пік». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы радзёйтэр» выйдучы пастановак «Палескія рабінзаны» па творы Янкі Маўра, інсцэніраванае апавяданне Мікалая Носава «Ніначка». Штовечар у 21.00 для маленчкіх гучыць «Вячэрняя казка».

У нядзелю і чарвер увазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Радзёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду, прапануе сустрэчу з намеснікам генеральнага дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Сяргеем Вечарам.

16 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Канькова (1947—2015), беларускага жывапісца, мастака-афарміцеля.

16 кастрычніка — 70 гадоў з дня нараджэння Валерыя Юзюка (1952—2009), беларускага жывапісца, акварэліста.

17 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Юрыя Шэфера (1922—2013), беларускага акцёра, народнага артыста БССР.

17 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Мікалая Чаргінца (1937), беларускага празаіка, публіцыста, сцэнарыста, дзяржаўнага дзеяча, заслужанага работніка МУС СССР, заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь, Народнага пісьменніка Беларусі.

20 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Аляся Налівайкі (Аляксандра Міхайлавіча; 1922—2006), беларускага літаратурнага крытыка.

20 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння Юркі Голуба (Юрыя 1947—2020), беларускага паэта.

21 кастрычніка — 70-гадовы юбілей святкае Надзея Лівенцава (1952), беларускі жывапісец.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

24 кастрычніка — у «Кабінет пісьменніка» пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (вул. К. Чорнага, 10) на творчую сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунтай. Пачатак у 12.30.

25 кастрычніка — на творчую сустрэчу з паэтам Уладзімірам Мазго «Адвечныя скарбы Радзімы» ў дзіцячую бібліятэку № 7 (вул. Дзянісаўская, 43) Пачатак у 14.00.

25 кастрычніка — у Мемарыяльную залу Дома літаратара на ўрок мужнасці «Пра самае дарогае», які правядзе пісьменнік Міхась Пазнякоў. Пачатак у 15.00.

26 кастрычніка — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы на юбілейны творчы вечар паэтыцы Валанціны Драбшэўскай «Я шчасцем хачу падзяліцца». Пачатак у 17.30.

27 кастрычніка — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (Карбышава, 42). Гасць — журналістка

і паэтэса Алена Басікірская, творчы кіраўнік — Іна Фралова. Пачатак у 17.30.

27 кастрычніка — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы на прэзентацыю кнігі: «Уладзімір Дражын: «Мая вялікая малая Радзіма...». Пачатак у 18.00.

Гродзенскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

26 кастрычніка — у Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Карскага (вул. Карбышава, 17) на чарговае пасяджэнне грамадскага дыскусійнага клуба «Слова-дром» (тэма: «Культура адмены»). Пачатак у 17.00.

27 кастрычніка — у Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Карскага (вул. Карбышава, 17) на XVII Гродзенскія чытанні «Спартыўнае жыццё Гродзеншчыны: гісторыя, дасціпныя». Пачатак у 11.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, гарадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія: Таццяна Арлова, Аляксей Бадак, Дзяніс Барсук, Віктар Гардзеі, Уладзімір Гіламедаў, Вольга Далзімава, Жана Запарыца, Анатоль Казлоў, Дзяніс Крайдзіч, Віктар Кураш, Аляксей Марціновіч, Вячаслаў Нікіфары, Мікалай Чаргінец, Іван Чарота, Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 адказны сакратар — 377-99-73 аддзел крымыкі і бібліяграфіі, прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальныя льготны для навуковай; 63852 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісанні ў друку 20.10.2022 у 11.00 Ум. друку арж. 3,72 Наклад — 735

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013 Заказ — 2489 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэдагуюцца. Газіцкая рэдакцыя можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

